

NaderBekeken

Ouderwets eigenwijs

Verder in dit nummer o.a.:

- De mooiste baby
- De schepping juicht
- Mysterieuze vluchteling

Een mooiere baby dan Jezus?

Een man uit de stam Levi trouwde met een vrouw uit diezelfde stam. Zij werd zwanger en bracht een zoon ter wereld. Het was een mooi kind en ze hield het verborgen, drie maanden lang. Toen ze geen kans zag haar zoon nog langer verborgen te houden...

(Exodus 2:1-4)

Terwijl ze daar waren, brak de dag van haar bevalling aan, en ze bracht een zoon ter wereld, haar eerstgeborene. (...) Opeens stond er een engel van de Heer bij hen en werden ze [de herders] omgeven door het stralende licht van de Heer...

(Lucas 2:6-10a)

God, is Hij er? En als Hij bestaat, wat kunnen we dan van Hem zien? Dat willen we graag: echt iets van Hem zien! Hoe vinden we dat God zich aan ons moet laten zien? Moet Hij al onze ziektes even genezen?

Maar ook: wat wil Góð dat wij van Hem zien? Een van de antwoorden bekijken we nu door een vergelijking van Jezus en Mozes. Wat was er bij hen te zien van God?

Gods glorie bij Mozes

Het was een slechte tijd voor Israël in Egypte. Wat deed God eraan? Wat zagen ze van Hem? Greep Hij al eens

mchtig in? Nee. God legt ook niet uit waarom Hij doet zoals Hij doet. Hij laat ons wel kijken naar wat er gebeurt. Er kwam een heel mooie baby. Mooier dan Jezus.

Mooier dan Jezus? Dat kan toch niet? Want alleen al bij de viering van zijn geboorte hoort zo veel moois: kerstmuziek in de winkels, kerstvieringen op scholen en in bejaardenhuizen,

kerstcadeautjes. En overal groen, rood, goud en zilver. De viering van nu is dus al groots, maar het oorspronkelijke feit was ook omgeven met veel buitengewoons. Er waren aankondigingen in dromen en door engelen, informatie aan wijzen en aan herders, vooraf meldingen aan ouders en zelfs aan verre voorouders. Zou Jezus zelf géén heel opvallende en mooie baby geweest zijn? Mooier dan Hij kan eigenlijk niet!

Maar toch: wat vind je van Mozes? Zijn geboorte en zijn leven zijn heel bijzonder. Waar zat dat in? Niet in de namen van zijn ouders. Die zijn in het verhaal eerst alleen maar: 'een' man uit de stam Levi, 'een' vrouw uit dezelfde stam. De vrouw wordt zwanger. Voor haar niet heel bijzonder, want ze had al twee kinderen. Voor haar volk evenmin bijzonder, want er waren daar toen heel véél zwangerschappen. God zégt over die ene zwangerschap niks: niet, dat er nu een heel bijzondere bevalling komt. Geen mededeling dat het een jongen wordt of dat hij een verlosser zal zijn. Bij Mozes' geboorte zijn er géén engelen, geen dromen, geen herders, geen wijzen, geen ster. Niets en niemand kondigde ook maar iets aan. Daar zat

het hem allemaal niet in. De ouders moesten het doen met *wat ze zagen*.

Wat zagen ze? Wat een mooie baby! Hij is *uitzonderlijk mooi* geweest, zegt Stefanus (Hand. 7:20). Hebreeën 11:23 komt erop terug. De NBV zegt daar: *ze 'vonden' hun kind mooi*. De NBG-'51 en de BGT hebben: *ze zagen, dat* het een mooi kind was. Geen gevoel, maar een feit. Ze zagen: dit móet wel een boodschap van God zijn! Met dit kind moeten we zéker iets!

Hij was mooi. Als je over die eerste drie maanden vertelt, kun je eigenlijk niet zeggen: Mozes. Alleen maar: die mooie baby, je weet wel. Zijn naam komt pas later. Net zoals de naam van de ouders. Die ouders zijn eerst eigenlijk alleen maar: die van die mooie baby.

Natuurlijk *vindt* iedereen zijn en haar eigen baby al mooi, maar hoe bijzonder zou jouw kind geweest moeten zijn voor een reactie als die van *deze* ouders toen? Een ongevraagd advies tot abortus is al zwaar, maar daar was zelfs een overheidsvoorschrift, dat jongetjes dood móesten. Zelf doen! En anders helpen we wel een handje, wij: soldaten en Egyptische bureu.

Deze ouders deden iets dat waarschijnlijk niemand deed: ze hielden de baby verborgen. Na drie maanden ging het al niet meer. Ze deden hem toen wel in de Nijl, maar in een mandje, afwachtend of God een oplossing had.

Mozes was zichtbaar bijzonder. Voor de ouders al en wie weet voor die Egyptische prinses. Hij was verder ook bijzonder, want door de weinige jaren van de eerste opvoeding bij zijn echte moeder is hij toch al sterk verbonden aan Israël. Hij werd liever slecht behandeld samen met het volk van God, dan op te gaan in de welvaart van Egypte (Heb. 11:24v). Ook Mozes zelf weet dat hij bijzonder is. Als hij veertig is, doodt hij een Egyptenaar om een Israëliet te helpen. En, zegt Stefanus, 'hij meende dat de Israëlieten zouden begrijpen dat God hen door zijn toedoen wilde bevrijden,' maar nee... (Hand. 7:25).

Pas nog eens veertig jaar later mag Mozes echt als verlosser beginnen. God steunt Mozes daar dan bij, op allerlei manieren. Eén ervan is het licht waar

van Mozes straalt na een gesprek met God. Weerspiegeling van Gods lichtend gezicht! Zijn luisteraars hebben er last van, zo zichtbaar en sterk was het. Gelovig of niet, die afstraling van Gods glorie en grootheid zagen ze allemaal vanzelf.

God geeft vaak geen oplossingen via een bliksemsnelle grote hand uit de hemel, maar via een mens. Zo zal dat vaker gaan, zegt Mozes: 'Er komt/komen (een) profe(et(en) als ik' (Deut. 18:15). En ze kwamen. Deze tekst gaat ook over Jezus, zegt Lucas (Hand. 3:22). Maar wie had als baby of volwassene persoonlijk zoiets zichtbaar opvallends? Alleen Mozes.

Gods grootheid bij Jezus

Waarin zitten de glorie en grootheid van God bij Jezus? Want 'heel mooie baby' horen we dus niet over Hem. En zo'n stralende glans was er één keer maar even, slechts zichtbaar voor drie mannen die erover moesten zwijgen (Mat. 17:9). Toch had je juist die glans kunnen verwachten, want daarover zijn er gebeden en beloften. Mozes bidt in Psalm 90: 'God, laat uw glans Israëls kinderen omgeven' (ber. Geref. Kerkboek). Er is een belofte via Debora: 'De rechtvaardigen zullen zijn als de opgaande zon in haar kracht' (Re. 5:31, NBG-'51). Een belofte van Jezus: de 'rechtvaardigen zullen in het koninkrijk van hun Vader stralen als de zon' (Mat. 13:43). Dus voor ons kómt het, Mozes had het een beetje, maar Jezus niet!

Bij Jezus was er veel meer niet wat je wél had kunnen verwachten. De engel zegt bijvoorbeeld tegen Maria: Je zoon zal 'een groot man worden'. Dan verwacht je iemand voor wie niet alleen ouders, maar iederéén zich gaat inzetten. Die engel zei ook: Jezus gaat 'zoon van de Allerhoogste genoemd worden'. Mensen gaan vanzelf zo over hem praten, ondernemers, geleerden en kunstenaars. En na 'aan zijn koningschap zal geen einde komen' zeg je van zo iemand niet: het leven gaat hem zwaar vallen, maar zelfs op zijn 120ste: die kan nog veel langer mee (Luc. 1). Dus had Jezus niet minstens zo mooi moeten zijn als Mozes? Maar iedereen

NaderBekeken

- **Schriftlicht**
Een mooiere baby dan Jezus? 2
Joop de Jong
- **Kroniek**
Met je tijd mee... 5
Kees van Dijk
'Een steen op de maag' 7
Balten Pieter Hagens
- **Thema**
Werken aan (kerkelijke) eenheid 10
Sipke Alserda
- **Woordwaarde**
Een mysterieuze vluchteling 14
Rob van Houwelingen
- **Column**
Water 17
Rufus Pos
- **Rondblik**
Het kroonjuweel: broederlijk overleg en kerkelijke vrede. Het oude artikel 31 KO en de nieuwe kerkorde (2) 18
Pieter Niemeijer
- **Klimaatafspraken**
Geestelijke leiding 22
Pieter Niemeijer
- **Nieuw cahier**
Jezus hogepriester. Het evangelie van de Hebreeënbrief 23
Rutger Heij
- **Gelezen**
Martelaar Angelus Merula 24
Harm Boiten
- **Gedicht**
Gehoortest. Krijn Peter Hesselink 28
Gert Slings
- **Persrevue**
Lijden aan de secularisatie 29
Veranderziekte 30
Voltooid leven? 31
Perry Storm

die bij Jezus' geboorte langskwam, deed dat niet *omdat* Jezus zo'n knappe baby was. Jesaja zei van Jezus: 'onopvallend was zijn uiterlijk, hij miste iedere schoonheid' (53:2).

Mozes had zichtbaar wel iets bijzonders, maar Jezus niet. Wat hadden wij liever gehad? Je kunt zeggen: Ach, dat staat nu eenmaal zo in de Bijbel. Maar als je nagaat wat je had kunnen verwachten, dan zie je beter hoe goed het was dat het zo ging.

Je bent niet de enige, als je liever meer zichtbaarheid bij Jezus had gehad. Veel mensen die van Jezus houden, misten iets. Ze maakten daarom extra verhalen over Hem als baby en als kind: dat Hij een vogeltje kon maken van klei, dat direct kon vliegen. Ze tekenden een stralende glans om zijn hoofd, die dus juist niet bij Hém was, maar bij herders.

Als dat nu wel echt gebeurd was..., was dat niet veel makkelijker geweest? Voor ons, om zelf te geloven? Voor ongelovigen, om te zien dat ze ongelijk hebben? Maar zou het ook niet net andersom gewerkt kunnen hebben?

Als Jezus nu eens zichtbaar opvallend was geweest, bijvoorbeeld geboren in een paleis. Dan was er allicht gevraagd of hij die rijkdom wel verdiende van ons belastinggeld. Wanneer Hij als kind wél vliegende vogeltjes gemaakt had? Leuk, maar daar had je je niet bij thuis gevoeld. Als Jezus wel een fysieke weerspiegeling van Gods stralend gezicht had gehad? Zouden we dan net zo gereageerd hebben als de mensen bij Mozes? Als hij onverwoestbaar 175 jaar

was geworden zoals Abraham, 365 zoals Henoeh of 930 zoals Adam, zouden we dan niet zeggen: Wat weet Jij, Jezus, nou van ziekte en problemen? Maar nu Hij dat niet heeft, nu hoeft niemand tegenover Hem de houding te hebben van bewondering en tegelijk zich tegen Hem afzetten. Want Hij is één van ons.

Wat zien we bij Jezus?

Als Jezus zichtbaar bijzonder was geweest, zou je dan ooit iemand gehoord hebben over zonde? Terwijl dat juist hét grootste verschil is tussen Jezus en Mozes. Die zonde heeft Jezus niet! Dát moet je willen zien. Verder moet je aan Jezus ontdekken wat Hij dóet aan ónze zonde en wat Hij verandert aan ons abnormale gedrag. Daar zit zijn grootheid!

Daarom kan Johannes dat hele leven van Jezus samenvatten met woorden als 'grootheid', 'glorie', 'heerlijkheid', 'stralende glans': allemaal vertalingen van hetzelfde oud-Griekse woord: 'Het Woord is mens geworden (...) en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader' (1:14).

Johannes noemt de afzonderlijke wonderen van Jezus zijn glorie en grootheid. Van de hulp bij een bruiloft horen we: 'Hij toonde zo zijn grootheid' (2:11). Later zei Jezus tegen de zus van de dode Lazarus: 'Ik heb je toch gezegd dat je Gods grootheid zult zien?' (11:40). Na Jezus' opdracht komt Lazarus naar buiten! Jezus spreekt en het is er, Hij moet wel God zijn.

En ook moet je Gods en Jezus' heerlijkheid, hun grootheid, zien in hun

grootste gezamenlijke daad: het kruis. Hoor Jezus maar, net na het vertrek van Judas voor het verraad: 'Toen hij weg was zei Jezus: Nu is de grootheid van de Mensenzoon zichtbaar geworden, en door hem de grootheid van God. Als Gods grootheid door hem zichtbaar geworden is, zal God hem ook in die grootheid laten delen, nu onmiddellijk' (13:31v). En Jezus zegt kort voor de kruisiging: 'Vader (...) toon nu de grootheid van uw Zoon, dan zal de Zoon uw grootheid tonen' (17:1). Jezus zelf noemt de kruisiging de grootheid van God en Christus! Je moet wel God zijn om het zo te kunnen bedenken en te willen. Willen wij hierin grootheid en glorie zien?

Tot aan de komst van Jezus is de glorie, de grootheid, de heerlijkheid en de luister van God vooral iets van een buitengewoon sterk stralend licht dat iedereen kan zien, hoewel soms gehuld in een wolk. Vanaf de komst van Jezus wil God dat je zijn grootheid en glorie eerst ziet in alles wat Hij doet voor de nieuwe wereld. Inclusief de vernedering! Als je hierin geen glorie van God ziet, mis je alles! Ga je het daarin wel zien, dan zul je zelf later stralen als de zon. Jezus is ons daarin al voor, en zo stralend heeft Hij Paulus (Hand. 9) en Johannes (Op. 1) ontmoet om te corrigeren en te bemoedigen. Die moesten allebei verder met spreken over Jezus' aardse leven. Want vooral dáármee willen God en Jezus indruk maken.

Paulus bevestigt dat er door Jezus een grotere glorie komt dan door Mozes. 'Wanneer het oude verbond (...) dat met letters in steen werd gegrift, al met zo veel luister verscheen dat het volk van Israël niet naar Mozes kon kijken door de stralende glans op zijn gezicht (...) zal dan wat de Geest brengt niet nog groter luister hebben?' (2 Kor. 3:7v).

Kortom: het is glorie van God om Mozes te laten komen als prachtige baby, maar het is nog meer zijn glorie om Jezus geboren te laten worden zonder pracht. Met de minder mooie baby kon God meer doen. Maar kijk wel verder dan je neus lang is.

Met je tijd mee...

Het gaat gewoon vanzelf. Je gaat van het ene jaar het andere in. De klok tikt door. Het kost me geen moeite om mee te gaan. Ik kan me niet eens losmaken van de tijd. Al zou ik het willen.

Wie los wil zijn van de tijd, moet 'uit de tijd' zijn, moet sterven. En gezonde mensen willen dat niet. Die zijn, als de engel van de dood rondgaat, bereid om bloed op hun deurposten te smeren. Slechts een enkeling hangt een D66-touwtje uit de brievenbus.

Maar met de tijd meegaan heeft allerlei betekenissen. Het is een opdracht die vaak een dwingende klank heeft: je moet wel met je tijd mee. Je moet wel mee bewegen in de richting die we allemaal opgaan.

In een volgend nummer hopen we als redactie uitgebreid over het thema vrouw en ambt te argumenteren. In deze Kroniek blijft het wat bij een hartenkreet.

Verzet

Op dit moment zijn er bewegingen gaande waar ik me tegen wil verzetten. Omdat ik niet geloof dat ze eenvoudig met de tijd meegaan. Ze zijn niet zo vanzelfsprekend als: de data nu aanduiden met 2017.

Het gaat om concrete beslissingen. Beslissingen die we als kerken samen

moeten nemen. En die kun je niet eenvoudig neerzetten in termen van al of niet met je tijd meegaan. Je zult allereerst je tijd moeten duiden. Wat is er aan de hand?

De benadering van het thema 'vrouw en ambt' staat me ernstig tegen. Het heeft dezelfde onontkoombaarheid. Het gaat toch wel door. Ongeacht discussies en gemopper van achterblijvers.

Maar ik wil ertegenin. Omdat ik het Woord trouw wil blijven, waarin sprake is van een koppositie – een wat bizarre term uit het deputatenrapport – van de man boven de vrouw, uitgedrukt in het weren van zusters uit het bijzondere ambt. Zo heeft de apostel

Paulus het voorgeschreven. Zo heeft de kerk dat altijd en overal op basis van die aanwijzing geleerd. (Met een paar uitzonderingen in de twintigste en eenentwintigste eeuw.)

500 jaar Reformatie

We zijn het jaar 2017 ingegaan. We staan stil bij 500 jaar Reformatie. 500 jaar geleden werden de 95 stellingen

van Maarten Luther bevestigd aan de deur van de Slotkapel in Wittenberg. Er moest nodig een discussie losbarsten over wat genade is.

En die discussie moest plaatsvinden bij het licht van het Woord van God. *Het Woord, dat zal men laten staan...*

Niet het kerkelijk leergezag beslist. Maar het Woord van God.

Dat is wat men tegenover het front van de Rooms-Katholieke Kerk overeindhield. Het Woord tegenover het leergezag en opeenvolging van personen of concilies, decreten of iets degelijks (art. 7 NGB).

Niet het vrome individu dat door de Geest geleid zou zijn, beslist. Maar de uitleg van de heilige Schrift. Dat zei men tegenover het subjectivisme van

de wederdopers. Immers, het menselijke hart, daar kun je niet op vertrouwen. Want alle mensen zijn uit

zichzelf leugenaars (Ps. 116:11) en ijdelers dan de ijdelheid zelf (art. 7 NGB).

Sola Scriptura

Waarom ik begin over deze herdenking? Omdat ik de mening ben toegedaan dat we dreigen te verliezen wat we na 500 jaar vieren. Het gezag van de Schrift boven alles verwatert. Men vraagt zich onder ons hardop af of het

Sola Scriptura niet een te grote kreet was.

Is dat waar te maken? Je opvatting van de Bijbel neem je toch altijd mee? De Bijbel lees je altijd door jouw bril... En ja, die bril verandert met de tijd. En zo moeten we wel mee. We kunnen niet meer hetzelfde belijden als de reformatoren. Want we kijken niet meer op dezelfde manier tegen de Bijbel aan.

Het zou eerlijk zijn als we dat eerst eens met elkaar uitspraken: of we nog met dezelfde grondhouding als de vaders de Bijbel lezen. Is het voor ons nog steeds zo dat ze van het Woord van God af moeten blijven? *Dat zal men laten staan...* Is het nog steeds zo dat we aan het Woord genoeg hebben om te weten wat de mens moet geloven om behouden te worden (art. 7 NGB)? Of is dat inmiddels verouderde leer waar we niets meer mee kunnen?

Voor mij is het nog steeds mijn belijdenis. En ik voel me diep getroffen als we aan het schuiven gaan op deze punten. Dan raken we los van onze gereformeerde ankers. En dan gaan we de fouten maken waar de Reformatie ons van wilde verlossen.

Heersen over het Woord

De leer van de meerderheid beslist. De kerk neemt beslissingen, in vrijheid. En die kerk meent, geleid door de Geest van God, andere beslissingen te kunnen nemen dan de apostelen ons voorschrijven in het Woord. Besluiten die zijn gebaseerd op een vermeende tendens die in de Bijbel zichtbaar zou zijn.

Dat is niet langer het ontvangen van dat Woord (art. 5 NGB), maar je heerst er op een bepaalde manier over.

En daar gaat het echt mis. Dat heeft niets met ouderwetsheid te maken. En al helemaal niet met vrouwonvriendelijkheid. Maar eenvoudig met het bijbellezen dat de kerk eeuwenlang heeft gekenmerkt. Daar moeten we niet bij vandaan willen. Daarin moeten we gewoon ouderwets eigenwijs zijn.

Ga ik niet met mijn tijd mee? Misschien niet. Maar als de Mensenzoon komt, zoekt hij naar wie op aarde eenvoudigweg bij het geloof gebleven is. Desnoods wat eenzaam in de eigen tijd.

Reservaatje genoeg?

2017 is begonnen en we weten niet wat het ons brengt. De generale synode zal samenkomen en over het thema 'vrouw en ambt' spreken.

Ben ik tevreden als er voor mij en mijn standpunt nog een reservaatje wordt gelaten in de kerk?

Nee, dat ben ik niet. Want ik meen dat we hier werkelijk staan voor een punt waarin het kraakt en wellicht scheurt. Ik wil in de kerk volop ruimte om grondig door te spreken over wat in het synoderapport wordt geleerd. In afwachting van het themanummer van volgende maand:

hoe verhouden zich het rapport en het advies daarin met het gezag van de Schrift? Blijven we dezelfde kerk, met dezelfde verworteling in de Schrift, als we hierin mee bewe-

gen? Of moet je hierin toch echt tegen de stroom van de tijd op zwemmen? Maken we de zeggenschap van de Schrift niet te veel afhankelijk van subjectieve criteria?

Gehoorzaamheid

2017 is een jaar van onze Heer. Hij regeert. In de kerk hebben we geleerd dat zijn regering voor ons de vorm heeft

van de onderwerping aan zijn Woord.

En ik ervaar het juist op punten waar de onderwerping zeer doet, dat het echt

gehoorzaamheid is. Daar ervaar ik dat de identiteit van de kerk als gehoorzame gemeenschap in het geding is.

Dat geldt voor de vragen rondom vrouwen in de leidinggevende ambten: ik zou niet weten waarom een vrouw het niet zou kunnen...

Dat klopt. Maar de Here verbiedt het dat vrouwen leidinggevende posities in de kerk innemen.

Ik zou niet weten waarom homoseksuele broeders of zusters niet in een relatie van liefde en trouw bij elkaar mogen zijn... Ja, dat doet zeer. Maar er is geen ruimte voor te vinden in wat de Here over homoseksualiteit zegt.

Dat is de onderwerping waarin de kerk kerk is.

Daarin hoop ik op eensgezindheid, gezamenlijk gebed en bovenal op de bewaring van de Allerhoogste.

Afgesloten 5 jan 2017.

'Een steen op de maag'

Vrijdag 28 oktober 2016 was ik in de 'Nieuwe Kerk' in Kampen, voor het ADC-congres 'Vijftig jaar scheuring in de vrijgemaakte kerken'. Zelfkritiek is zuiverend, ook voor een kerkgemeenschap. Maar dat ligt anders bij een afrekening met het verleden. Met name de lezing van prof. G. Harinck lag mij als 'een steen op de maag'.

Overzicht

Rond 1960 waren de vrijgemaakte kerken op weg naar een geïsoleerde positie. De synodale kerken kwamen steeds meer op afstand te staan en de christelijk-gereformeerden zagen bij de vrijgemaakten weinig bevindelijkheid. En wat nu? Aan de Theologische Hogeschool stonden de hoogleraren tegenover elkaar. De in 1959 aangetreden hoogleraar J. Kamphuis had een totaalconcept waarin een ideologische visie op de Vrijmaking van 1944 centraal stond – de ware kerk en de doorgaande reformatie –, terwijl prof. C. Veenhof samenwerking met orthodoxe protestanten uit allerlei kerken propageerde (zo begrijp ik uit de lezing van prof. Harinck).

In deze gespannen kerkelijke situatie – zowel met betrekking tot de synodale kerken als intern – kwam in 1961 de generale synode van Assen bijeen. Zou deze synode voor ontspanning in de kerkelijke situatie gaan zorgen? Ik citeer prof. Harinck: 'De vrijgemaakte synode van Assen in 1961 bracht geen ontspanning, maar deed er onder verwijzing naar "de dreiging van het oecumenisme" juist een schepje bovenop. Deze synode sanctioneerde

Kamphuis' visie dat "de Vrijmaking en hetgeen daaraan voorafging (...) een werk Gods en een daad van gehoorzaamheid" was geweest.'

Waarom koppelt prof. Harinck die visie expliciet aan de persoon Kamphuis en waarom wordt hier zelfs bij gezegd dat de synode Kamphuis' visie sanctioneerde, alsof prof. Kamphuis deze synode op sleeptouw nam?

Vrijmaking

Ik ben opgegroeid in een pastorie waar met meer waardering over de Afscheiding van 1834 werd gesproken dan over de Doleantie van 1886. Het eenvoudig gereformeerd-zijn van Hendrik de Cock sprak meer aan dan het hoogdravende neocalvinisme van Abraham Kuiper.

Dat omstreeks 1960 de vrijgemaakten ervoeren dat de verantwoordelijkheid voor de voortzetting van de neocalvinistische traditie nu op hun schouders rustte (Harinck), klinkt nogal gewichtig: mijn ouders waren gewoon gereformeerd. De Vrijmaking riep bij hen gevoelens op van verdriet en tegelijk ook van dankbaarheid. Verdriet: vader is geschorst als predikant wegens het aanrichten

van tweedracht, sekten en muiterij in de kerk (zie avondmaalsformulier), een schorsing die nooit werd teruggenomen; er kwam een pijnlijke breuk in de kerk en tweespalt binnen de familiekring. Dankbaarheid: de HERE heeft in zijn genade via de weg van Vrijmaking zijn kerk gereformeerd; bevrijd van elke binding aan Kuypertiaanse constructies en van synodale overheersing weer gewoon confessioneel-gereformeerd, wars van neocalvinistische zelfvoldaanheid. In lijn met de Afscheiding werd ook de Vrijmaking beleefd als een zich voegen bij de ware kerk (art. 28 NGB). Dit is geen pretentieuze kerk van zelfbewuste gelovigen, maar een kerk die dankbaar haar Heer wil volgen. 'Laat daarom iedereen die denkt dat hij stevig overeind staat oppassen dat hij niet valt' (1 Kor. 10:12).

'Oecumenisme'

In de Gereformeerde Kerken was het 'oecumenisme' (eenheid op basis van een relativisering van de kerkelijke verschillen) een potentieel kwaad dat verband hield met Kuypers leerstuk van de pluriformiteit van de kerk. God had 'in den beginne' ook de diversiteit

geschapen die in de loop der historie zou opbloeien, en dat gold ook voor de diverse kerken. De ene kerk is meer of minder zuiver dan de andere kerk (met de Gereformeerde Kerken als de meest zuivere kerk), maar bij al die verschillende (protestantse) kerken had je toch wel met de ene (onzichtbare) kerk van Jezus Christus te maken.

K. Schilder had deze leer fel bestreden en het confessionele kerkbegrip uit de gereformeerde belijdenisschriften uitgedragen – in het voetspoor van de Afscheiding. Maar toen bij de Vrijmaking de reformatorische beweging nagenoeg werd weggewerkt, kreeg het pluriformiteitsdenken in de synodale (= niet-vrijgemaakte) kerken de overhand en won het 'oecumenisme' steeds meer terrein. Pleidooien voor aansluiting bij de Wereldraad van Kerken kregen steun en ook de toenadering tot de Hervormde Kerk groeide. De 'oecumenistische' armslag van de synodale kerken werd na 1944 groter. Dat dit de afstand tot de vrijgemaakte kerken nog groter maakte, valt te begrijpen. Lag dat aan de synode van Assen die – door deze ontwikkeling te benoemen – niet ging voor ontspanning maar er 'een schepje bovenop' deed (Harinck)?

Kerkelijk besef

De synode van Assen (1961) zag de Vrijmaking en wat daaraan voorafging, als 'een werk Gods en een daad van gehoorzaamheid'. Dit werd door de synodeleden – onder wie mijn vader – breed gedragen (de context was een synodebesluit over contactoefening met de synodale kerken). De gebruikte formulering volgt artikel 27/28 NGB. In

deze artikelen zegt onze belijdenis dat de kerk een heilige 'vergadering' is met twee kanten: samenbrengen en samenkomen.

Ds. J. van Bruggen – in 1961 preses van de synode van Assen – heeft dit in zijn

Kerk als energiecentrale

boek *Het amen der kerk* (6^e druk, p. 131) als volgt uitgeschreven: 'De kerk is de kudde van de Goede Herder, die Hij samenbrengt. (...) Hij roept zijn schapen. Maar dan horen zij ook en komen tot Hem en daarin ook tot elkander. (...) In haar zijn God en door Hem ook de gelovigen beiden actief.'

Zo kon de synode in de besluittekst ootmoedig en dankbaar 'de genade en de trouw des HEEREN' erkennen waarmee Hij in de jaren 1944 en daarna zijn kerk bevrijdde van onschriftuurlijke bindingen en kwade overheersing; en tegelijk ook uitspreken 'dat naar het Woord des HEEREN de oproep tot vrijmaking en wederkeer onverzwakt dient te blijven uitgaan tot elke gelovige in de synodaal gebonden gemeenschap'. Kerkelijk besef is luisteren naar de stem van de Goede Herder die zijn kudde samenbrengt. Horen en komen is de enige route naar oecumene in bijbelse zin.

Afzondering?

Prof. Harinck typeert de koers van de synode van Assen als 'kerkelijke afzondering' en 'isoleren'. Nu kun je het woord 'isoleren' in twee betekenissen lezen: principiële isoleren (beginselvast) en sociaal isoleren (afzonderen). Het laatste kan wel een gevolg zijn van het eerste, maar was dan geen bewuste keus. Prof. Harinck doet het voorkomen alsof er voor kerkelijke afzondering gekozen werd. Maar dat is beslist onjuist. De synode van Assen koos voor beginselvastheid. Daarom

klopt de tegenstelling 'isoleren of alliiëren' (Harinck) ook niet. Het is isoleren (beginselvast) om op een verantwoorde manier te kunnen alliiëren.

Zo zochten de vrijgemaakte kerken al vrij snel contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken, waarmee ze – vanuit de Afscheiding – gemeenschappelijke wortels hadden. Pleidooien voor samenwerking met orthodoxe protestanten uit allerlei kerken in reactie op de 'oecumenistische' koers van de synodale kerken zagen veel vrijgemaakten als een onkerkelijk antwoord op 'het' kerkelijk

vraagstuk. Verval in de kerk is niet te keren met een Evangelische Omroep, maar vraagt om bekering en reformatie. Zo moest er in 1886 toch een Doleantie komen. De Vereniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs (1860), een samenwerkingsorganisatie van orthodoxe protestanten, heeft kunnen zorgen voor scholen-met-de-Bijbel, maar was te verdeeld om kerkherstel te kunnen bewerkstelligen.

Horen en komen is de enige route naar oecumene

Kerkvisie

In een boeiende rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar aan de Vrije Universiteit (nov. 2007), gaf prof. Harinck een bespreking van de traditie van het neocalvinisme (de visie van Abraham Kuiper op kerk, staat en maatschappij). Hij constateerde daarin dat in de jaren vijftig van de vorige eeuw de kerk 'een dode tak binnen de kruin van neocalvinistische instituties' is geworden. Als goede protestanten konden neocalvinisten ook zonder bijstand van de kerk christelijk handelen in de samenleving – meenden zij (*Waar komt het VU-kabinet vandaan?*, p. 14). In dit denkklimaat zal de synode van Assen weinig waardering gekregen hebben. Daarmee zet ik een groot vraagteken achter de stelling dat 'de verantwoordelijkheid voor de neocalvinistische traditie' op de schouders van de vrijgemaakten rustte. De vrijgemaakten hadden nog een appeltje te schillen met die neocalvinistische traditie. Kuiper had onderscheid gemaakt tussen de kerk als 'instituut' (de ambtelijke Woordverkondiging) en als 'or-

ganisme' (het christelijk leven zoals dat buiten de kerkelijke ambtsdienst vorm krijgt). In de loop der jaren werd de nadruk steeds meer op het organisme (zeg maar: de eigen zuil) gelegd, terwijl de – meer of minder zuivere – zichtbare kerk gemarginaliseerd werd tot 'heilsinstituut'. Daar dachten de meeste vrijgemaakten beslist anders over: de kerk als energiecentrale onmisbaar voor het concrete christelijk leven (Schilder).

Ideologie

Mijn inziens ligt hier een belangrijk strijdpunt rond de beruchte Open Brief van oktober 1966. Een zogenaamde 'vrijmakingsideologie' botste met de ideologie van het neocalvinisme. En opvallend is dat prof. Harinck deze (zijns inziens) 'ideologische visie op de Vrijmaking' typeert als 'een markant standpunt innen om de neocalvinistische traditie te behouden'. Ik ben geen voorstander van het gebruik van het woord 'ideologie' – vanwege de negatieve bijklank –, maar laat hij niet het ene 'ideologie' noemen en het andere 'traditie'. Het neocalvinisme als ideologie is nogal

evident, maar de 'ideologische visie op de Vrijmaking' is een zeer omstreden kwalificatie.

Waar het mij nu inhoudelijk om gaat, is de ambivalente houding binnen de vrijgemaakte kerken ten aanzien van de Kuyperiaanse erfenis. Ik denk hier niet alleen aan de kerkleer, maar zeker ook aan Kuypers bekritiseerde maatschappijleer (zie het postuum verschenen boek van J.R. Wiskerke, *De strijd om de sleutel der kennis*, hoofdstuk V). Ook het Amersfoorts Congres van 1948 was nogal sceptisch over de leerstellige nalatenschap van Kuiper. Voor er iets kon worden behouden, moest hier toch vrij ingrijpend worden gecorrigeerd: vooral voor wat betreft de betekenis van de christelijke kerk voor mens en samenleving. Inderdaad een markant standpunt. En voor neocalvinisten moeilijk te verteren. Mijn ouders waren geen neocalvinisten – ze waren gewoon gereformeerd.

Nog een appeltje te schillen

HIJ en wij

Onlangs is verschenen een beknopte publicatie met als titel *HIJ en wij*, geschreven door een zevental emeritus-predikanten uit de vrijgemaakte kerken (Alko Driest, Gerard Geerds, Aalzen de Jager, Jan Kruidhof, Peter Lameris, Piet Meijer en Jan van de Wetering). Het boekje heeft als ondertitel 'Oriëntatie in de actuele situatie van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt)'.

Er wordt aandacht gevraagd voor een aantal thema's die in de huidige ontwikkelingen van bovengenoemd kerkverband in geding zijn. De auteurs hebben geprobeerd deze ontwikkelingen te verkennen en te beoordelen. Daarbij was het uitgangspunt vooral: om wie gaat het in ons leven? En Wie is HIJ voor ons: de God van hemel en aarde, de HEER van de kerk? Met andere woorden: hoe leven wij voor en met HEM?

Het boekje (€ 6,50) telt ongeveer 60 bladzijden en is verkrijgbaar bij de christelijke boekhandel.

Werken aan (kerkelijke) eenheid

HERSTELD
HERVORMDE KERK

Protestantse
Kerk

Nederlands Gereformeerde Kerken

Gereformeerde Kerken in Nederland

Thema

Sipke Alserda

Deputaten Kerkelijke Eenheid (DKE) hebben hun rapport uitgebracht voor de komende Generale Synode Meppel 2017. Inclusief de bijlagen is het een rapport van 87 pagina's geworden...

In dit rapport komt veel aan de orde. Alle bestaande binnenlandse contacten worden besproken: CGK, NGK, HHK, vGKN en PKN. Verder met het Contactorgaan Gereformeerde Gezindte (COGG), met de Raad van kerken en met het Forum Nationale Synode. Naast de bespreking van deze contacten – en de ontwikkelingen op dit gebied – wordt via een visie-hoofdstuk (met een uitgebreide bijlage) aandacht gegeven aan de bijbelse basis voor het werken aan (kerkelijke) eenheid. In dit artikel wil ik mij hoofdzakelijk richten op de contacten met NGK en PKN (incl. Nationale Synode).

Contacten Nederlands Gereformeerde Kerken

Bij deze contacten speelt het NGK-besluit inzake toelating van zusters in het ambt van ouderling en predikant een belangrijke rol. Deputaten beginnen met meer duidelijkheid te geven over het besluit van de

GKv-Synode van Ede 2014 in dezen. Het besluit was vatbaar voor misinterpretatie: alsof vrouwelijke ambtsdragers in de samensprekingen met de NGK geen probleem meer zouden vormen. En dat de verschillen op dit punt niet meer kerkscheidend zouden zijn. 'Onzes inziens is dat niet juist', schrijven deputaten (p. 13). Waar het om gaat is het volgende:

1. De eerdere belemmering lag in de hermeneutiek achter het NGK-besluit. Die belemmering is vervallen.¹
2. Het was een belemmering om over te gaan tot samensprekingen gericht op kerkelijke eenheid. Die samensprekingen kunnen nu dus gevoerd worden.
3. In die gesprekken is het NGK-besluit nog steeds een belangrijk verschil in de kerkelijke praktijk. Daarover zal moeten worden doorgesproken.

Dit hebben deputaten al in een eerder persbericht aan de kerken laten weten en het is inderdaad verhelderend.

Overigens zijn deputaten daar zelf, op landelijk niveau dus, nog niet aan toegekomen. Ze hebben in de afgelopen periode prioriteit gegeven aan de bespreking van het NGK-rapport over ambt en homoseksualiteit, en dat heeft veel tijd gevraagd.²

Een tweede reden is (inmiddels), dat deze zaak op onze komende synode opnieuw aan de orde komt. Op een aantal vragen zal antwoord moeten worden gegeven:

- Kunnen GKv en NGK het eens worden over (de schriftuurlijke rechtvaardiging voor) het toelaten van vrouwen in de ambten van ouderling en predikant?
- In hoeverre kunnen de GKv en NGK – bij blijvend verschil van inzicht – dit verschil van elkaar accepteren en de praktijk van de ander tolereren? Oftewel: is dat kerkscheidend of niet?

Inhoudelijk stellen deputaten zich in dit rapport heel terughoudend op ten aanzien van het vraagstuk van vrouwelijke ambtsdragers. Het is aan de komende synode om daar besluiten over te nemen. En er zijn andere deputaatschappen die de synode hierover adviseren.

Toch blijkt een enkele keer in het rapport, dat deputaten geen principiële bezwaren hebben tegen vrouwelijke ambtsdragers. We lezen dit bij de adviezen die aan plaatselijke GKv-kerken gegeven worden inzake de contacten met de plaatselijke NGK-gemeente. Gaat het om een samenwerkingsgemeente, dan maakt die gemeente voluit deel uit van het GKv-kerkverband en dient men zich te houden aan de synodebesluiten (p. 41)! Dus geen ruimte voor vrouwelijke ambtsdragers. Gaat het om twee samenwerkende gemeenten, die inmiddels gezamenlijke diensten houden, dan is het optreden van vrouwelijke ambtsdragers aanvaardbaar.

Dat is een nogal formele opstelling, die ik hier toch niet juist acht. Bij gezamenlijke diensten ben je ook samen verantwoordelijk. En als GKv-kerk(enraad) ben je ook dan gehouden je te houden aan de besluiten van de eigen synode.

Binding aan de belijdenis

Deputaten komen in hun rapport ook terug op wat mijns inziens een ommissie is geweest van Ede 2014: moest er met de NGK niet nog doorgesproken worden over de binding aan de drie formulieren van eenheid en hoe daar in de praktijk mee omgegaan wordt?

Ja, zeggen deputaten nu (p. 15). Harderwijk 2011 gaf opdracht het gesprek hierover voort te zetten. Maar dat gesprek is niet gevoerd! En daarover is aan Ede 2014 ook niet gerapporteerd. Opvallend is dat hieraan door Ede vrijwel geen aandacht gegeven is. Overigens blijkt er op dit punt wel verschil van mening te bestaan binnen de kring van deputaten.

In meerderheid menen deputaten nu te kunnen constateren dat de NGK zich op dit punt positief ontwikkelen. In het Akkoord Kerkelijke Samenwerking (AKS, de 'kerkorde' van de NGK) staat in artikel 17, dat ambtsdragers de drie formulieren van eenheid ondertekenen. Maar dat artikel benoemt ook de mogelijkheid dat een ambtsdrager dat weigert. Dan is hij wel verplicht zich hierover te verantwoorden tegenover zijn kerkenraad. Maar vervolgens is het aan de

kerkenraad of die daar genoeg mee neemt of niet. Dat eerste is dus ook een mogelijkheid! Maar in een nieuwe regeling (voor kerkelijke onderzoeken) uit 2015 wordt die mogelijkheid niet meer genoemd.

De vraag is echter hoe positief dit precies is. Er zijn nog steeds ambtsdragers die niet ondertekend hebben. Artikel 17

AKS geldt nog steeds!

En tegelijk zijn er nog drie NGK-kerken, die zich niet (volledig) aan dat AKS willen binden (Oeg-

steest, Utrecht en Tehuisgemeente Groningen). Als er niet méér te melden valt, lijkt mij de onderbouwing van 'een positieve ontwikkeling bij de NGK op dit punt' wel heel dun!

Dat is de ene kant: hoe zit het bij de NGK op dit punt? Een minderheid van de deputaten is hierover niet zo positief. Mijns inziens terecht.

Er is ook een andere kant: hoe zit het op dit punt bij de GKv?

Hoewel ook dit binnen de deputaten verschillend getaxeerd wordt, concluderen deputaten toch gezamenlijk, dat de GKv en de NGK elkaar maar weinig meer ontlopen als het gaat om het verlangen trouw te blijven aan de gereformeerde belijdenis.

Onderbouwing heel dun

een nieuwe 'Generale Regeling voor plaatselijk contact en samenwerking'. Hierover zijn deputaten echter niet unaniem: twee deputaten vinden dit voorstel prematuur. Er zou eerst een opdracht hiertoe van de synode moeten komen. Ik ben geneigd hun gelijk te geven.

Er bestaan nu twee regelingen:

- Eén voor contact met CGK-kerken (landelijke overeenstemming).
- Eén voor contact met kerken als NGK (géén landelijke overeenstemming).

Deputaten zijn in meerderheid van oordeel dat dit laatste intussen minder passend is voor onze contacten met de NGK. Daarbij valt op, dat deputaten al min of meer een voorschot nemen op de besluiten die de synode van Mepel nog moet nemen (p. 18): *Is er na de komende synode nog principieel sprake van 'bezwaren die op generaal-synodaal niveau het gestalte geven aan kerkelijke eenheid in de weg staan'?* (citaat huidige regeling, SMA).

Deputaten vinden nu al van niet.

Daarom stellen ze een afzonderlijke regeling voor: 'om nauwere contacten en samenwerking met de NGK mogelijk te maken, ook nu een volledige eenheid nog niet gerealiseerd wordt' (p. 19).

Dat zal misschien waar zijn als het gaat om gemeenteleden, maar op het niveau van kerkelijke vergaderingen is er toch (nog) wél een duidelijk verschil!

Voorstel voor nieuwe Regeling

Het onderdeel over contacten met de NGK loopt uit op een voorstel voor

Wanneer het daarbij gaat om vormen van kanselruil, willen deputaten een duidelijk onderscheid hanteren tussen 'uitnodigen' en 'toelaten'.

Het 'toelaten' is een zaak van het kerkverband: beoordelen of een voorganger bekwaam en betrouwbaar is. Dat moeten we niet van een plaatselijke kerkenraad verwachten. Het gaat om

trouw aan Schrift en belijdenis en om ondertekening van het bindingsformulier. Toelating heeft rechtskracht voor alle kerken binnen het kerkverband. Inmiddels kunnen we de NGK in dit opzicht ons vertrouwen geven, menen deputaten. Wel moet dit nog officieel door onze synode worden uitgesproken...

Steeds meer eigen beleid bepalen

Vervolgens is het echter aan de plaatselijke kerkenraden om te beoordelen wie men wel of niet wil 'uitnodigen' om voor te gaan. Dat geldt momenteel ook voor de afspraken tussen GKv-CGK: niet elke CGK-predikant zal uitgenodigd worden in een gemeente. Zelfs binnen het eigen kerkverband maken kerkenraden hun eigen keus wie men wel of niet wil uitnodigen.

Kortom: deputaten stellen voor de NGK-predikanten een regeling voor, die gelijk is aan die voor CGK-predikanten. Maar met deze redenering bevorderen deputaten dat kerkenraden zelf toch nog gaan 'toetsen'. En dat het vertrouwen binnen eigen kring er niet groter op wordt! Is dat wat we willen? Deputaten stellen wel een paar aanvullingen voor, vergeleken met de CGK-regeling:

- Een GKv-predikant die door een NGK-kerkenraad wordt uitgenodigd voor te gaan in een kerkdienst, behoeft de bewilliging van zijn eigen kerkenraad.
- In classisverband zien de kerken ook op elkaar toe wat betreft het nakomen van landelijke afspraken over kerkelijke samenwerking.
- Bij het uitnodigen van een NGK-predikant zal de uitnodigende GKv-kerkenraad het volgende in acht nemen:
 - dat die NGK-predikant zich door ondertekening heeft gebonden aan de leer van de Bijbel, zoals samengevat in de belijdenisgeschriften van de Gereformeerde Kerken,
 - de generaal-synodale besluiten met betrekking tot 'man/vrouw en ambt'.

In de voorgestelde (concept) besluitteksten en de daarbij behorende gronden

komen de verschillende aspecten weer terug. Zo luidt Grond 3: 'De GKv geven geen ruimte aan vrouwelijke voorgangers in de kerkdienst of aan voorgangers die de belijdenis niet hebben ondertekend.'

Maar volgens mij geven deputaten wel ruimte aan een ontwikkeling in independentistische richting: plaatselijke kerkenraden gaan steeds meer hun eigen beleid bepalen, los van landelijke afspraken! Kortom, zo schuiven we inderdaad steeds verder op richting de NGK.

Contacten met PKN

Hier heeft zich een bijzondere ontwikkeling voorgedaan. Dat betreft de contacten tussen PKN en CGK.

De CGK onderhielden al langer warme contacten met de Gereformeerde Bondsvereniging binnen de PKN. En op de CGK-synode van 2013 is besloten, 'dat predikanten uit de PKN die de gereformeerde belijdenissen onderschrijven, los van plaatselijke samenspreking, algemeen uitgenodigd konden worden op CGK-kansels. Het blijft daarbij de verantwoordelijkheid van de CGK-kerkenraad om zich ervan te vergewissen, dat uit te nodigen predikanten zich voor de uitoefening van hun ambt gebonden hebben aan de gereformeerde belijdenis' (p. 29). In de praktijk was er al langer sprake van kanselruil, maar nu dus ook *los van plaatselijke samenwerking*.

Echter, naar PKN-recht bestond hier geen regeling voor. Bovendien was het voor de PKN onverteerbaar, dat deze kanselopenstelling slechts voor een déél van het eigen predikantencorps zou gelden. Daarop stelden de PKN aan de CGK voor om 'bijzondere betrekkingen' aan te gaan. Een meer algemene regeling dus, die in de praktijk een verschillende invulling kan krijgen. De regeling voorziet zo in:

1. aanvaarden van elkaars leden,
2. aanvaarden van elkaars gastleden,
3. openstelling van elkaars kansels.

Maar ook hier geldt dan weer het onderscheid tussen 'toelaten' en 'uitnodigen' (zie boven).

Intussen heeft de PKN (synode 21 april 2016) unaniem besloten ditzelfde aanbod ook te doen aan drie andere kerken, namelijk de vGKN, de GKv en de NGK.

Dit ligt echter voor de GKv moeilijker dan voor de CGK: de CGK heeft (sinds 2013) een bijlage bij hun kerkorde, waardoor deze regeling inhoudt dat

zij (alleen) mannelijke predikanten die de gereformeerde belijdenissen onderschrijven, kunnen uitnodigen op hun kansels. De GKv hebben zo'n regeling niet. Deputaten: *Het PKN-voorstel is als een wijd open deur, mede als reactie op de kleine open deur van de CGK. (...) Maar de GKv hebben zo'n 'deur'-besluit niet. (...) Wanneer het PKN-voorstel zonder meer wordt aanvaard, zetten de GKv tegenover de PKN-deur een net zo wijd GKv-deur open: alle PKN-predikanten zijn toegelaten tot de GKv-kansels.* Dit lijkt deputaten onverstandig en zelfs onverantwoord. *Alleen wanneer de GKv*

een vergelijkbaar kleine-deur-besluit zouden nemen (als de CGK), is een verantwoord open-deur-besluit mogelijk (p. 31).

Trouwens, ook de onderdelen 1 en 2 van het PKN-voorstel roepen de nodige (kerkrechtelijke) vragen op. Het impliceert bijvoorbeeld het erkennen van de ambtsdienst, en het vertrouwen dat er

ten (unaniem) voor, dat de komende synode hun de opdracht geeft om voor de volgende synode te komen met een voorstel voor eenzelfde regeling als de CGK nu al hebben. Dit in het kader van een breder te voeren gesprek met de PKN, om nader kennis te maken en door te spreken over zaken als (verschil in) kerkvisie.

protestantse kerken' te hebben gesloten.

Een plan voor dat laatste is inmiddels aan de kerken toegezonden (bijlage bij dit rapport). Uitgangspunt is de gezamenlijke verbondenheid met de Geloofsbelijdenis van Nicea.

We naderen dus de afsluiting van dit 'project'.

Binnen deputaten is er waardering voor het initiatief en ze zijn blij met de Geloofsbelijdenis van Nicea als uitgangspunt. Toch achten ze dit niet voldoende basis voor verdere kerkelijke eenheid. De inhoudelijke verschillen zijn te groot. En de Nationale Synode is als particulier initiatief ook niet het geschikte platform om te werken aan een federatie van kerken. Dat is een zaak van de kerken zelf. Daarom kunnen deputaten op dit moment ook niet instemmen met de voorstellen om te komen tot kanselruil en het toelaten van elkaars leden aan het heilig avondmaal. De geloofsgesprekken mogen natuurlijk doorgaan.

Dit hebben deputaten in een schrijven laten weten aan de NS-Stuurgroep en dat is ook wat ze voorstellen aan onze komende synode.

Noten:

- 1 Deputaten constateerden in eerdere rapporten overeenstemming t.a.v. de hermeneutiek. Daar zijn nogal wat vragen bij te stellen, zoals wel bleek bij het eerdere M/V-besluit op de Synode van Ede 2014. Maar formeel hebben deputaten nu gelijk: Ede heeft hun constatering t.a.v. die overeenstemming geaccepteerd...
- 2 Over deze gesprekken wordt heel kort gerapporteerd: nog geen halve bladzijde. De Landelijke Vergadering van de NGK heeft besloten de ambten niet open te stellen voor homo's met een relatie. Achtergrond: gebrek aan eensgezindheid over de vraag of homo's met een relatie van liefde en trouw aan het avondmaal mogen deelnemen.

op een verantwoorde manier ambtelijk toezicht gehouden wordt. Bij 2 gaat het om een bij ons onbekende vorm van gastlidmaatschap. En ten slotte is het bij verschillende formuleringen in het PKN-voorstel onduidelijk waarop we precies 'ja' zouden zeggen.

Al met al was de tijd om alles goed te kunnen bespreken te kort. Bovendien zijn we ook nog maar vrij kort met de PKN in gesprek. Wat vertrouwen mag geven, is dat de CGK hierin al verder zijn. Maar uiteindelijk stellen deputa-

Nationale Synode

Sinds 2010 is er de Nationale Synode, geboren uit een persoonlijk initiatief van kerkleden uit verschillende kerken. Intussen is het een organisatie met (ook) officiële vertegenwoordigers van kerken. En de kring is verbreed: bijvoorbeeld ook de Unie van Baptistengemeenten doet

mee. Doel is tweeledig:

- op het grondvlak het geloofsgesprek te stimuleren en faciliteren,
- rond 2018/2019 een 'verbond van

Tijd te kort

Een mysterieuze vluchteling

Woordwaarde
Rob van Houwelingen

'Toen lieten allen Hem in de steek en vluchtten weg. Een jongeman, die alleen een linnen kleed aanhad, probeerde bij Hem te blijven, maar toen ook hij werd vastgegrepen, liet hij het kleed in hun handen achter en vluchtte naakt weg.'

(Marcus 14:50-51)

Nachtelijke onrust in Jeruzalem, en dat nog wel in de laatste nacht voor Pesach. Niet vanwege luidruchtige hangjongeren, een uit de hand gelopen burenruzie of een afrekening in het criminele circuit.

Nee, het gaat om een religieus conflict waarbij de gemoederen zo verhit waren geraakt, dat de autoriteiten niet aarzelen geweld te gebruiken. De hogepriesters, schriftgeleerden en oudsten hadden hun ordedienst op Jezus afgestuurd, alsof Hij een zware crimineel was.

Op dit moment begint het laatste traject van Jezus' lijdensweg. Hij valt in de handen van zijn vijanden en moet helemaal alleen verder. Voor ons als bijbellezers een moment om stil te staan en samen met de evangelist te kijken naar wat er die nacht gebeurde. Dat vraagt om bezinning. Hoe is het mogelijk dat geen mens voor Jezus in de bres sprong? Waarom vluchtte iedereen bij Hem vandaan?

Schermutseling

'Een met zwaarden en knuppels bewapende bende' voert de arrestatie uit. De evangelist Marcus gebruikt dezelfde misprijzende bewoordingen als Jezus (zie vss. 43 en 48). Daarmee protesteerde Jezus tegen de brute behandeling, maar opmerkelijk genoeg niet tegen de gevangenneming op zichzelf. Er waren trouwens ook Romeinse soldaten bij betrokken, zo lezen we in het Johannesevangelie (Joh. 18:2). De Joodse en de Romeinse autoriteiten werkten die nacht samen om Jezus op te pakken. Judas fungeerde als gids voor het hele arrestatieteam. Aanvankelijk stond Jezus er niet alleen voor. Hoewel Judas, een van de

twalf, Hem had uitgeleverd, bleven de anderen hun meester trouw volgen. Na het vieren van Pesach in deze besloten vriendenkring waren zij samen met Hem naar de hof van Getsemane gegaan. Toen het arrestatieteam recht op Jezus afstevende, moet het tot een schermutseling gekomen zijn. Iemand uit hun kring had met zijn korte zwaard bij de dienaar van de hogepriester een oor afgeslagen.

Marcus noemt geen namen (behalve Judas), want hij concentreert zich op de hoofdpersoon in dit hele gebeuren: Jezus. Die naamloosheid geeft hem meteen de mogelijkheid in vers 51 een anonieme jongeman ten tonele te voeren, zoals we nog zullen zien.

Handelende personen

Uit het Johannesevangelie weten we dat de aanvaller Simon Petrus heette en het slachtoffer Malchus. En Lucas vertelt dat ook de andere leerlingen er het liefst op los wilden slaan. Jezus greep echter zelf in. Hij genas het oor van Malchus en sommeerde Petrus en de anderen geen geweld te gebruiken. 'Want wie naar het zwaard grijpt', zo sprak Jezus, 'zal door het zwaard omkomen' (Mat. 26:51-54; Luc. 22:49-51; Joh. 18:11-12).

Wat de evangelist zelf betreft: Marcus heette eigenlijk Johannes. Hij had een dubbelnaam, zoals veel Joden in die tijd: een Joodse eigennaam en een Romeinse bijnaam (Hand. 12:12,25; 15:37).

Maar als Jezus de arrestatie over zich heen laat komen zonder zich te verzetten of te laten verdedigen, kunnen zijn vrienden niets meer voor Hem doen. Dan denken zij aan hun eigen veiligheid, bang eveneens te worden opgepakt. Of die angst terecht was, is nog de vraag, want het was het arrestatieteam duidelijk om Jezus zelf begonnen (vgl. Joh. 18:8-9).

De evangelist doet een dramatische constatering: 'Toen lieten allen Hem in de steek en vluchtten weg.' Wanneer Petrus even later weer opduikt in de ambtswoning van de hogepriester, waar Jezus naartoe was gebracht om ten overstaan van het Sanhedrin verhoord te worden, blijft hij op veilige afstand (vs. 54). Op het kritieke moment laten de leerlingen Hem allemaal in de steek om hun eigen hachje te redden. Zo leert Jezus in de nood zijn vrienden kennen: leerlingen worden vluchtelingen.

Jeugdige overmoed

Marcus is de enige evangelist die aan dit vluchtverhaal een korte scène vastknoopt. Een jongeman die probeert bij Jezus te blijven, wordt net als Jezus vastgegrepen (vs. 51 gebruikt hetzelfde Griekse werkwoord als vs. 45). Hij weet echter uit de handen van het arrestatieteam te ontsnappen en slaat ook op de vlucht.

Wat voegt dit eigenlijk aan het verhaal toe? Een nachtelijke vluchteling meer of minder maakt toch niet uit? Toch is er een belangrijk verschil tussen de vluchtende leerlingen en deze vluchtende jongeman. Van hem geldt niet dat hij Jezus in de steek liet. De

Nieuwe Bijbelvertaling vertaalt de Griekse werkwoordsvorm terecht als een dappere poging: 'hij *probeerde* bij Hem te blijven.' Dat kan van de anderen niet gezegd worden. Zij werden immers niet vastgegrepen. Op eigen initiatief lieten ze Hem allemaal in de steek. Deze jongeman deed, met jeugdige overmoed, in ieder geval nog een poging bij de gearresteerde Jezus te blijven. Pas toen hij ertoe genoodzaakt werd, gaf hij het op.

Het optreden van die ene maakt nieuwsgierig. Wat komen we uit de tekst over hem te weten? Hij was nog een jongen. Waarschijnlijk behoorde hij niet tot de twaalf, want hij wordt apart van hen vermeld. Deze jongeman was gehuld in een langwerpige kleed van linnen, een omslagdoek bij wijze van bovenkleed. Hij droeg dus geen normaal kledingstuk, maar had zich haastig in een kostbaar kleed gewikkeld voordat

hij naar buiten rende. Dat wijst op iemand van goede komaf, die niet ver van Getsemane woonde. Opgeschrikt door het nachtelijke lawaai, was hij buiten gaan kijken wat zich daar afspeelde. Hij zal dan ook – anders dan de leerlingen – ongewapend geweest zijn. Een neutrale toeschouwer was deze jongeman echter niet, hij had zo veel sympathie voor Jezus dat hij Hem bij diens gevangenneming niet alleen wilde laten. Dat hij zijn dure kleed in de grijpprage handen van het arrestatieteam achterliet om het vege lijf te redden en 'naakt' de vlucht nam, betekent dat hij het uiteindelijk zonder lichaamsbedekking moest stellen; hij zal die nacht slechts in ondergoed of in zijn blote lijf thuisgekomen zijn (vgl. Joh. 21:7).

Detail

Hoe dramatisch ook, deze scène is in het hele kader van Jezus' gevangenneming een detail dat Marcus gemakkelijk achterwege had kunnen laten. De andere evangelisten zwijgen erover. Het lijkt alsof die ene vluchteling niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk weinig om het lijf had. Of zit er een diepere bedoeling achter dit detail en moeten we de naakt wegvlochtende jongeman symbolisch interpreteren? Er zijn wel associaties gemaakt met het wegvlochten van de naakte Adam in de hof van Eden of met de dood en opstanding van Jezus. Voor de lijkwade wordt in 15:46 namelijk hetzelfde woord gebruikt als voor het linnen

Meer over Marcus

Verderop in het Nieuwe Testament komen we Marcus vaker tegen. Zijn moeder Maria had een huis in Jeruzalem, waar een deel van de gemeente kon samenkomen. Dat was een royale woning met een voorportaal en een dienstmeisje, hetgeen wijst op een welgestelde familie (Hand. 12:12-13). In dat ouderlijk huis zal hij de apostel Petrus ontmoet hebben, van wie Marcus volgens de vroegchristelijke traditie de tolk is geworden (Petrus noemt hem: 'mijn zoon Marcus' [1 Petr. 5:13]). Diezelfde traditie meldt dat Marcus het evangelie heeft opgeschreven zoals Petrus dat in Rome verkondigde. In Getsemane treffen we Marcus voor het eerst in de buurt van Petrus aan. Ook in de omgeving van de apostel Paulus komen we hem tegen (Hand. 12:25; 15:37 en 39; Kol. 4:10; 2 Tim. 4:11; Filem. 24). Als jongeman al vluchtig met Jezus in contact gekomen, heeft Marcus zich blijkbaar tijdens zijn verdere leven met volle overtuiging ingezet voor de verbreiding van het evangelie.

kleed en de enige andere 'jongeman' die voorkomt bij Marcus, is degene die volgens 16:5-7 aan de vrouwen vertelde dat Jezus was opgestaan uit het graf.

Maar de schaamte na de zondeval en de verwarring na de opstanding ontbreken hier. De mysterieuze vluchteling is veel te levensecht om symbolisch te zijn. Bovendien spreekt de meerderheidstekst over meerdere jongens: 'en de jongemannen grepen hem, maar hij liet het linnen kleed achter en vluchtte naakt van hen weg' (Herziene Statenvertaling). Was dit een botsing tussen leeftijdgenoten? Kenden zij elkaar? In ieder geval is de ene jongere de andere niet.

Figurant

Dit detail bij Marcus lijkt gebaseerd op de waarneming van een ooggetuige die persoonlijk bij de arrestatie van Jezus aanwezig was, zij het als toeschouwer.

Op het moment dat Jezus door iedereen in de steek gelaten werd, kon hij het niet laten tevoorschijn te komen. Maar waarom ontbreekt de naam van

deze ooggetuige? De meest plausibele verklaring is, dat het gaat om de evangelist zelf: de indertijd nog jonge Marcus. Zoals kunstschilders soms zichzelf afbeelden als figurant op hun eigen schilderij, zo fungeert de evangelist als personage in het lijdensverhaal dat hij heeft opgeschreven. Zijn onopvallende aanwezigheid is vergelijkbaar met die van Johannes, wanneer deze zichzelf in zijn evangelie laat optreden als 'de (geliefde) leerling'.

Hoogstwaarschijnlijk was de evangelist Marcus dus in zijn jonge jaren getuige geweest van de gevangenneming van Jezus. Hij liet zijn kleed in Getsemane achter om ons iets te kunnen nalaten dat nog veel kostbaarder is: een evangelieboek. Daarin beschrijft hij het

lijdensverhaal in slow motion: maar liefst vijf van de in totaal zestien hoofdstukken gaan over de laatste week in Jeruzalem. De jonge Marcus zag met eigen ogen hoe Jezus alleen het laatste traject van zijn lijdensweg inging. Hij werd verraden door een tafelgenoot, in de steek gelaten door zijn vertrouwelingen en opgepakt zonder dat iemand Hem kon bijstaan. Dit alles heeft ongetwijfeld diepe indruk gemaakt op de evangelist.

Vluchten kan niet meer

Inderdaad was Jezus de enige arrestant in Getsemane. Hij alleen werd gevangengenomen, ter dood veroordeeld en gekruisigd. Zijn leven opofferen was een taak die juist Hij kon en moest volbrengen. Zonder ons, maar wel ten behoeve van ons. Hij liep er niet voor weg, om zodoende zijn eigen hachje te redden. De vluchtende vrienden wilden Jezus niet volgen; de vluchtende jongeman was er niet toe in staat. Hem bijstaan in zijn unieke lijden is hoe dan ook onmogelijk, zoals het evangelie hier laat zien. Jezus ging de via dolorosa in eenzaamheid. Hij werd door God en mensen verlaten om ons de verlatenheid te besparen. Voor ons geldt: vluchten kan niet meer – geloven wel.

Te levensecht om symbolisch te zijn

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken. Het kost u slechts € 18,- en hij/zij ontvangt het blad dan een jaar lang!
Kijk op www.woordenwereld.nl.

Register op Nader Bekeken jaargang 23 - 2016

Schriftlicht

Gert Kwakkel	Wegenbouw in de woestijn	jan	2
Thijs van de Kamp	Commitment gevraagd!	feb	34
Arnout Francke	Werk als belangrijke zingevoering	mrt	66
Pieter Niemeijer	Loflied op onze hemelse Koning	apr	102
Bart van Egmond	Jezus, onze spelbreker	mei	134
Pieter Boonstra	Het geheim van een christenleven	jun	166
Henk Room	Bruiloft	jul/ aug	198
Pieter Niemeijer	Zijn woede een oogwenk, zijn liefde een leven lang	sep	230
Frans Wisselink	De weg van de vrede	okt	262
Niels den Hertog	Aan 's HEREN zegen is 't al gelegen	nov	298
Bas C. Buitendijk	Klagen mag	dec	330

Kroniek

Kees van Dijk	lets nieuws	jan	5
	Slechte bril?	jan	6
	Vervolg gesprek in NGK	jan	7
Hans van der Jagt	Een veilige kerk	feb	37
	Inzegenen of zegenen?	feb	38
	Protestantse bisschoppen	feb	40
Jan Wesseling	Toveren	mrt	69
	Tellen	mrt	70
	Tekenen	mrt	72
Perry Storm	'God in Nederland'	apr	105
	Gereformeerden in Nederland	apr	107
Kees van Dijk	Gereformeerd 1.0 > 2.0	mei	137
	Koning van Katoren	mei	139
Hans van der Jagt	Schapen en wolven (1)	jun	169
	Schapen en wolven (2)	jun	170
	Schapen en wolven (3)	jun	171
	Schapen en wolven (4)	jun	172
Jan Wesseling	Mijn huis!	jul/ aug	201
	Verbouw	jul/ aug	202
Kees van Dijk	Apert belijdenis doen	sep	233
	Dromen van eenheid	okt	265
André Bas	Spreken van eenheid	okt	266
	Vragen bij eenheid	okt	267
	Jongens als slachtoffers van seksueel misbruik	nov	301
Pieter Boonstra	Zonen en dochters profeteren?	dec	333

Thema

Pieter Niemeijer	Een repeterende breuk?	jan	9
	De bron van de doop	feb	42
	Ezechiël 36 en Matteüs 28	feb	44
Rob van Houwelingen	Verbondsvernieuwing op Goede Vrijdag	mrt	74
	De Geest als kloppend hart in het nieuwe verbond	mrt	77
Pieter Boonstra	Goed gelovig, dankzij de catechismus?	apr	110
Chris Kruse	Oneindig complex	mei	142
Pieter Niemeijer	God is almachtig en goed ondanks alle kwaad	jun	174
	God is almachtig en goed in Genesis 2 en 3	jul/ aug	205
	Natanaël: 'Erken de Koning van Israël'	sep	236
Maarten Klaassen	Rechtvaardiging op de helling?	okt	270
Hans Maris	Preken over zonde	nov	306

Pieter Boonstra	Zijn wij consequent in ons bijbellezen?	dec	227
-----------------	---	-----	-----

Column

Gijs Zomer	Ik ben een asielzoeker	jan	13
Rufus Pos	Ik was een vreemdeling	feb	48
Gijs Zomer	De jeugd van tegenwoordig	mrt	80
Rufus Pos	Spiegel van de Nederlandse ziel	apr	113
Gijs Zomer	Met het geld voor de kerk naar de disco	mei	146
Rufus Pos	Gebedspastoraat	jun	178
Gijs Zomer	De sportzomer is voorbij	jul/ aug	209
Rufus Pos	Kale auteur	sep	240
Huib van Leeuwen	Het G-woord	sep	250
Gijs Zomer	Een vrolijke kers uit het Land van Altena	okt	269
Rufus Pos	Een andere kant	nov	310
Gijs Zomer	Drank maakt meer kapot...	dec	341

Woordwaarde

Egbert Brink	Aanbevelenswaardig: Febe de diaken	jan	14
Frans Wisselink	En toch is de wereld geen slooppand!	feb	49
Hans de Wolf	Botsende belangen: Bileam tegenover de Heer God	mrt	81
Rob van Houwelingen	Als een lopend vuurtje	apr	114
Egbert Brink	Internationale leeropdracht	mei	147
Frans Wisselink	Het Loofhuttenfeest: het feest dat komt	jun	179
Hans de Wolf	Kostbaar en kwetsbaar	jul/ aug	210
Rob van Houwelingen	Een dubbeltroon voor God en het Lam	sep	241
Egbert Brink	Echt geloof werkt, geloof werkt écht	okt	274
Frans Wisselink	Prisca en Aquila: een bijzonder stel	nov	311
Hans de Wolf	Van Meriba tot de Pisga. Mozes' einde vanwege Mozes' zonde	dec	342

Opgewekt ge-reform-eerd

Jan Wesseling	Vertrouwen	jan	17
	Offer	feb	51
	Eer	mrt	84

Klimaatafspraken

Pieter Niemeijer	Het klimaat in de kerk	apr	116
	God van vrede	mei	150
	Voor de kerken, zonder de kerken?	jun	181
	Van hoofdstukken, artikelen en formuleringen	jul/ aug	213
	Wat voor kerk?	sep	244
	Confessioneel klimaat	okt	277
	Het bindingsformulier	nov	313
	Begin en einde van het predikantschap	dec	345

Rondblik

Johan Knigge	De tempelinscriptie van koning Joas	jan	18
Henk Drost	De Amerikaanse Kuyper. In gesprek met Keller	feb	52
Lucius de Graaff	Steuntje voor studenten	mrt	85

Chris Kruse	Heer(!)lijke combinatie	apr	117	Marja Zwikstra- de Weger	<i>Naar de overwinning</i> (Cees van den Berg)	sep	251
Lucius de Graaff	De hoeren van Hadramaut	mei	151	Arnold Huijgen	<i>Open voor God</i> (Hans Burger en Geert Jan Spijker)	sep	252
Balten Pieter Hagens	Geloven na de ontkerkelijking	jun	182	Marja Zwikstra- de Weger	<i>Samenleesbijbel</i>	sep	253
Harm Veldman	Augsburg: start of eindpunt van de grote oecumene?	jun	185	Henk Drost	<i>Luther. Een mens zoekt God</i> (Herman J. Selderhuis)	okt	285
Piet Houtman	Geloofsbeleving op straat	jul/ aug	214	Hans de Wolf	<i>Il Timoteüs, Titus, Filemon</i> (F. van Deursen)	nov	320
Ferdinand Bijzet	Duurzaam	jul/ aug	216	Sipke Alserda	<i>Gereformeerde zending in de 21e eeuw</i> (Dirk Griffioen en Stefan Paas)	nov	322
Lucius de Graaff	Maria in de islam	sep	245		<i>Als je kinderen niet meer gaan</i> (Henk Fonteyn)	dec	353
Harm Veldman	Gods grootste geschenk: via Luther terug naar de Vroege Kerk	okt	278				
	Gods grootste geschenk: sola gratia en de eenheid van de kerk	okt	282	Gedicht			
Henk Drost	Je kiest niet zelf. Luther en Erasmus over de keus voor God	okt	285	Gert Slings	Een deugdelijk jaar, Guido Gezelle	jan	28
Jaap Oosterhuis	Exorcisme in de oude kerk	nov	314		Vorbereiding, Willem de Mérode	feb	60
Pieter Niemeijer	Vrijgemaakt kroonjuweel vermist? Het oude artikel 31 KO (1)	dec	346		Aanvliegroute, Ria Borkent	mrt	95
					Zo geheim, Manja Croiset	apr	127
					Verwachting, Ati van Gent	mei	159
					Vrouw, Harmen Wind	jun	191
					Jezus: Raadsman, Wonderbaar, Koos Geerds	jul/ aug	224
Gemeentebreed					Kijk naar de vogels, Fiet van Beek	sep	255
Aryjan Hendriks	Zonnigheid in ons sterven	jan	21		Ik ben de kleine dochter van Jairus, Ed. Hoornik	okt	292
	Bidden om de Heilige Geest	feb	55		Primeur, Ria Borkent	nov	324
Henk Drost	Lekker laten samenwonen?	mrt	88		Vanwege, J. Bernlef	dec	355
	De stille dood van de tweede kerkdienst	apr	120				
Jan Blok	Avondmaal vieren buiten de erediensten om?	mei	154	Persrevue			
	Avondmaal aan huis	jun	187	Perry Storm	Mensverbetering	jan	29
Aryjan Hendriks	Elkaar troosten	jul/ aug	218		Jongerenwerk in 2016	jan	30
		sep	248		Royaal ruimte voor gehandicapten	feb	61
Jan Blok	Zoals ook wij vergeven	nov	318		Protestantse bisschoppen	feb	62
Henk Drost	Rond de laatstewilpil	dec	350		Luther over de Joden – excuses nodig?	feb	63
	Vernieuw het verbond! Nadenken over de tweede kerkdienst				Prediking: genadige aanspraak én tegenspraak	mrt	96
					Waarover praten met een agnost?	mrt	98
				Gert Schutte	Koning bij de gratie Gods	apr	128
				Perry Storm	Een 'moderne gelovige' over de Geest	mei	160
					Paus Franciscus en de barmhartigheid	mei	161
Gelezen					Kopje-onder, da's pas dopen?	mei	162
Harm Boiten	<i>HSV-Studiebijbel</i> (T.M. Hofman en M.J. Paul, red.)	jan	23		Verdriet achter de cijfers	mei	164
Hans de Wolf	<i>De manipulator</i> (Martijn Horsman en Rikko Voorberg)	jan	25		De Geest, de prediking en een krachtige kerk	jun	192
	<i>Struikelen over God</i> (Henk Mijnders)	jan	25		Met Jan en alleman avondmaal vieren?	jun	194
Henk Drost	<i>Centrum Kerk</i> (Tim Keller)	feb	57		De liturgie is niet van ons	jul/ aug	225
Gert Kwakkel	<i>Check it out!</i> (René Franssen)	mrt	92		Het christendom groeit	jul/ aug	226
	<i>Het geheime logboek van topnerd Tycho</i> (Corien Oranje en Cees Dekker)	mrt	92		Theoloog van het jaar, pfff	sep	256
Marja Zwikstra- de Weger	<i>Eva</i> (W. Paul Young)	mrt	93		Enmalige kerkgang en toch ambtsdrager?	sep	257
Aryjan Hendriks	<i>De sprinkhaan onderweg naar huis</i> (F. van der Pol)	apr	122		Twee maten	sep	259
Harm Boiten	<i>Triniteit en kerk</i> (G.C. den Hertog, H.R. Keurhorst en H.G.L. Peels, red.)	apr	123	Gert Schutte	Dienend gezag	okt	293
Hans de Wolf	<i>Ongemakkelijke teksten van het Oude Testament</i> (Hetty Lalleman, red.)	apr	124	Perry Storm	Een antwoord op alle vragen?	okt	295
Hans Maris	<i>Ik geloof, geloof ik</i> (Bram Beute)	mei	156		GKv en CGK – ooit één?	nov	325
Aryjan Hendriks	<i>Dogmatiek voor iedereen</i> (Almatine Leene en Wim Markus)	jun	189		Maling aan het kerkverband	nov	327
Leendert Joosse	<i>Hans Peter Hallbeck and the cradle of Mission in SA</i> (Pieter G. Boon)	jul/ aug	220		Na de derde 'Nationale Synode'	dec	356
Harm Boiten	<i>'Jesaja doelde op Jezus...'</i> (J. Dekker)	jul/ aug	223		GKv en prediking	dec	358

Trefwoordenregister

aarde	49-50	172-173,182-184,192-193,198-200,	samenwonen	88-89		
Adam (eerste en tweede)	198-200	201-202,202-204,226-228	satan	174-177		
agnosticisme	98-100	kerkdienst 110-112,120-121,201-202,202-204,	schepping	49-50,90-93,117-119,142-145,		
almacht (van God)	174-177,205-208	225-226,257-259,350-352		205-208		
ambt(sdragers)	14-16,37-38,169,170-171,	kerkelijk leven	201-202,202-204	schriftgezag	138	
	257-259,313,333-336,345	kerkelijke eenheid	9-12,185-186,265-266,	secularisatie	182-184	
archeologie	18-20	266-267,267-268,325-327	kerkgeschiedenis	278-281,282-284,314-317	seksueel misbruik	301-305
artikel 31 KO	346-349	kerkorde	116,150,181,213,244,277,	sterven	21-22	
avondmaal	74-77,77-79,154-155,		313,345,346-349	stilte	214-215	
	187-188,194-196	kerkplanting	52-54	studenten	85-87	
barmhartigheid	161-162	kerkrecht	150	theologie	160-161,256-257	
belijdenis	233-235	kerkverband	139-141,172-173,244,327-328	troon	241-243	
besnijdenis	45	kerkverlating	31-32,105-107,107-109,164,	troost	218-219	
bidden	55-56		182-184,353-354	twijfel	156-158	
Bileam	81-83	keuzes/kiezen	34-36	tijdgeest	333-336	
bisschop, protestantse	40-41,62-63	kinderdoop	70-72,72-73	verbond	74-77,77-79,210-212,306-309,	
Bijbel	23-25,337-340	klaagpsalmen	330-332		350-352	
catechismus	110-112,171-172	koning(schap)	102-104,128-131	vergeven	248-249	
catechismuspreek	110,112	kwaad	174-177,205-208	vertrouwen	17	
Christelijke Gereformeerde Kerken	325-327	Lam	241-243	vrede	262-264	
diaken	14-16	levenseinde	318-319	vrouw en kerk	333-336	
discipelschap	147-149	liefde (van God)	210-212,230-232	vrijspraak	262-264	
donatisme	9-12	liturgie	225-226	waarzeggerij	81-83	
doop	42-44,44-47,70-72,72-73,162-163	lof(lied)	84,102-104	werken	66-68	
duivel	174-177	Loofhutfenfeest	179-180	wetenschap	117-119,142-145	
duiveluitdrijving	314-317	lijden	207	wil	285-287	
duurzaamheid	216-217	man-vrouwverhouding	151-153,333-336	woede (van God)	230-232	
dwaalleer	171-172	Maria	245-247	zegenen	38-39,298-300	
ethiek	69-70	mens	29-31	zending	322-323	
euthanasie	318-319	middagdienst	110-112,120-121,257-259,	zonde	206-208,306-309	
evolutie(leer)	29-31,90-93,117-119,142-145		350-352			
exorcisme	314-317	misbruik	301-305			
Febe	14-16	missionaire kerk	57-59			
gebed	55-56,178,248-249	moderne theologie	160-161,256-257			
gehandicapten	61	Mozes	342-344			
geloof(sleven)	17,114-115,166-168,182-184,	Natanaël	236-239			
	214-215,259-260,274-276,	Nationale Synode	141,356-358			
	285-287,295-296	natuurwetenschap	117-119,142-145			
gemeente	52-54,201-202,202-204	navolging	134-136,147-149			
genade	285-287,290	Nederlands Gereformeerde	6-7-7-8,37-38,			
gerechtigheid	114-115,262-264,270-273,	Kerken	194-196			
	278-281,282-284	oecumene	139-141,172-173,185-186,265-266,			
gereformeerd	137-139,139-141,250		266-267,267-268			
Gereformeerde Kerken	105-107,107-109,	offer	51			
vrijgemaakt	325-327	Onze Vader	248-249			
gezag	293-295	Oude Testament	342-344			
goed en kwaad	69-70,174-177,205-208	pastoraat	85-87,178,301-305			
groei	226-228	Paulus, nieuw perspectief	270-273			
handicap	61	predikant	345			
Heilige Geest	55-56,160-161,192-193	prediking	2-4,96-98,306-309,358-359			
heilige kus	6-7	Prisca en Aquila	311-312			
hemel	241-243	profeten/profete	81-83,333-336			
hermeneutiek	6-7,337-340	Protestantse Kerk Nederland	38-39,40-41,			
homoseksualiteit	6-7-7-8,37-38		62-63,160-161,			
huwelijk	38-39,88-89		170-171,171-172,			
identiteit	66-68,210-212		192-193,265-266			
islam	151-153,245-247	rechtvaardiging	262-264,270-273,274-276,			
Jakob	25-27		278-281,282-284			
Joas	18-20	Reformatie	138,185-186,267-268,270-273			
Joden	63-64	Rooms-Katholieke Kerk	40-41,106,185-186,			
Johannes de Doper	42-44		165-166,266-267,			
jongeren	31-32,85-87		267-268			
kerk	52-54,72-73,105-107,107-109,139-141,	samenwerken	311-312			

Personenregister

Augustinus	9-12,278-281	Huijgen, Arnold	138-139	Ruler, A.A. van	21-22
Berg, Rien van den	72-73	Kamphuis, Barend	356-357	Sanders, E.P.	271-272
Blok, Jan	72-73	Keller, Tim	52-54,57-59	Schilder, H.J.	146
Boer, Ad de	6,7-8	Kuyper, Abraham	52-54	Slotman, Hans	234-235
Bruggen, J. van	42,338	Korte, Gerard de	266	Slump, Dick	325-327
Bruijne, Ad de	69-70,137-139	Luiten, Bas	71-72	Smouter, Willem	194-196
Calvijn, Johannes	129	Luther, Martin	63-64,278-181,282-284, 285-287,288-291	Stegeman, Janneke	256-257
Dekker, Gerard	104-107,108	Marschies, Christoph	186	Thomas van Aquino	282
Donatus	9-12	Meijer, R Emmelt	203	Twelftree, Graham	314-317
Douma, Jos	203	Mudde, Jan	357-358	Verboom, W.	111
Driesssen, Samuel	325-327	Niemeijer, Pieter	204,358-359	Versteeg, J.P.	42
Erasmus, Desiderius	285-297	Ophoff, Jaap	327-328	Wattèl, Bram	6
Fijter, G. de	358	Paas, S.	107,351	Wright, N.T.	111-112,271
Geest, Klaas van den	70	Paus Franciscus	161-162		
Graafland, Hilde	333	Pelagius	278-281		
Halbeck, Hans Peter	220-222	Plaisier, A.J.	170-171,172-173,265		
Hempenius, Evert Jan	107-109	Prosman, Ad	184		
Horjus, Yme	70-71				

Beknopt tekstregister

Genesis	2:23	198-200	Matteüs	3:3	4	NBG	art. 13	175
	2 en 3	205-208		6:12	248-249		art. 15	22
Numeri	20	342-344		11:16-19	134-136		art. 35	155
	22	81-83		18:15-17	304			
Deuteronomium	32:10	210		28	45-47	Heid. Cat.	antw. 27	176
Jozua	24:14-15	34-36		28:18-19	147-149		zd. 45	56
2 Samuel	5	231-232	Marcus	1:3	4		zd. 51	248-249
Psalmen	10:14	176	Lucas	3:3-6	4			
	13:2-5	330-332	Johannes	1:48-50	236-239	Dordtse Leerregels	I,9,13	51
	30:6a	230-232	Handelingen	13:38-39	262-264		I,15	177
	45:3,6,7,18	200		20	169		V	56
	98:2-3	115	Romeinen	1:16-17	114-115		V,2	22
	106	343-344		6	42		V,12,13	51
	145:13-21	102-104		7:24-25	22		V,15	84
Spreuken	7:2	210		8:28	176			
Prediker	4:1-6	66-68		16:1-2	14			
Jesaja	40:3-5	2-4		16:3-4a	311-312			
	41:14	211	1 Korintiërs	11:28,29	154			
	43:4	211		11 en 14	334			
Jeremia	31:18-20	211		15	205-206			
	31:31-34	74,76-77,78		16:20	6			
Klaagliederen	2:18	210		2 Korintiërs	12:3,4	218		
Ezechiël	36	44,44-47,78			3:6	74		
Habakuk	1:13	176			5:8	21		
Zacharia	2:12	210	Filippenzen	1:21	166			
			Kolossenzen	3:5-8,12-13	199			
			1 Timoteüs	2:12	334			
			Hebreeën	8:6-7	77-78			
				8:8-12	74			
			Jakobus	2:21-24	274-276			
			2 Petrus	3:10-13	49-50			
			Openbaring	7:9	179-180			
				19:6-8	198-200			
				21	242			
				22:1,3	241-243			

Water

De kraan laten lopen terwijl je aan het tandenpoetsen bent. Ach, wie kent dat niet? Water is in ons land niet echt schaars en ook niet erg kostbaar. In de zomer zullen daarom heel wat kinderbadjes met kraanwater gevuld worden.

In Afrika leer je anders tegen water aan te kijken. Pretoria, waar ik momenteel verblijf, is een grote stad. Ze betreft haar drinkwater uit een stuwmeer, net buiten de stad, gelegen in een prachtig natuurgebied: Rietvleidam. Als dit meer nog maar voor een kwart gevuld is, worden van overheidswege maatregelen genomen die gelden voor alle burgers. Niemand mag z'n tuin nog besproeien of z'n auto wassen met kraanwater. Ik weet dat zo iets een enkele keer ook in Nederland gebeurt. Maar hier in Pretoria is dat ieder jaar het geval. En als het dan weer een keer geregend heeft, weet praktisch iedereen hoeveel millimeter regen er gevallen is. Er zullen ook maar weinig kerken in deze grote stad zijn waar op zondag niet gedankt wordt voor een flinke regenbui.

De VGK Pretoria heeft één lid die met zijn gezin voor 100% afhankelijk is van de regen. Deze broeder woont zo'n 80 km ten noorden van de stad in de buurt van een plaats die Warmbad heet (hete bronnen). Deze broeder verbouwt maïs (mielie). Maïs kan absoluut niet groeien zonder dat het heel geregeld regent. Een enkele regenbui, zelfs van 10 à 15 mm, zet in het warme klimaat hier geen zoden aan de dijk. Het water loopt weg en verdampt in korte tijd. Onze broeder zorgt er dus voor dat zijn maïsplanten voortdurend 'beregend' worden. Zijn gigantische beregeningsinstallaties draaien computergestuurd rond en vanuit de lucht (google earth) kun je een aantal prachtige groene cirkels zien. Maar voor deze kunstmatige 'beregening' is wel een constante aanvoer van heel veel water noodzakelijk. Op een stuk of tien plekken heeft onze broeder daarom naar water laten boren. Ik was bij een van deze boringen aanwezig. Zestig meter, zeventig meter, tachtig. Bij 120 meter kwam er water naar boven. Maar niet voldoende nog. Doorgaan met boren? Honderd dertig meter, honderd vijftig. Wat een spanning! Zal het uiteindelijk allemaal weggegooid geld zijn? Bij 172 meter komt er opnieuw water omhoog, maar nog steeds niet erg enthousiast.

Onze broeder heeft een groot stuk land opgekocht waar de bedding van een meestentijds droog riviertje doorheen loopt. Met z'n eigen machines heeft hij een soort dam aangelegd. Een aarden wal eigenlijk. Als nu het water komt, zal er zich een stuwmeertje gaan vormen.

We zitten onder een groot rieten afdak aan de oever van een compleet droog meer. We 'braaien' wat vlees. Zebra's en gnoes zoeken naar water. Struisvogels kijken nieuwsgierig wat we doen. Als het niet gauw gaat regenen, zal de complete oogst voor het tweede jaar verloren gaan. In de kerkdienst, maar ook in de huizen wordt gebeden om regen.

Een week later krijgen we een 'whatsapp' met een filmpje dat helemaal donker is. We zien totaal niets. Maar we horen des te meer! Er staat een berichtje bij: 'God se skepping juig en jubel.'

Zo gauw wij kunnen, gaan we ernaartoe. Opnieuw zitten we onder het rieten afdak. Het vuurtje brandt. De zon gaat langzaam onder en het water!!! kleurt fel oranje. Onze broeder zegt: 'Dit water is voor ons meer waard dan goud.' Dan barst ineens de natuur los. Een ongelooflijk getjirp, gefluit, gekwaak, gebrul en wat de tientallen soorten kikkers ook maar aan geluid kunnen produceren. Een magnifiek concert. Inderdaad: de schepping juicht!

Snel wordt het donker. De hemel wordt in de verte fel verlicht door bliksemflitsen. Steeds dichterbij komt het onweer. Steeds feller de flitsen. Op het laatst elke twee tellen wel een enorme veeltakkige bliksemflits, gevolgd door een oorverdovend gedonder. Als we niet wisten dat het onze Schepper is die zijn pijlen op de aarde neerwerpt, zou je doodsbenuwd worden. Maar wij wisten: Hij is de Vader van onze Here Jezus Christus. Hij geeft en zorgt. Water voor een dorstig land. Op indrukwekkende manier. En de hemelen, zij verkondigen luid en duidelijk zijn eer. Zouden wij dat dan ook niet doen?

Het kroonjuweel: broederlijk overleg en kerkelijke vrede

Het oude artikel 31 KO en de nieuwe kerkorde (2)

Het overzicht dat we in het eerste artikel boden, maakt duidelijk dat het oude artikel 31 nog wel wat vragen openliet. Vooral de vraag naar wat er moet gebeuren als iemand van oordeel is dat een besluit in strijd is met Gods Woord of de kerkorde.

Hoe honoreer je dan het besluit zelf, de vrijheid van de bezwaarde, het recht van andere betrokkenen, het ordelijk en broederlijk samenleven binnen het verband van de kerken? Is dat in algemene zin te regelen of hebben de kerken in zulke situaties een gezamenlijk probleem dat door broederlijk overleg en maatwerk moet worden 'opgelost'. Hoe heeft de nieuwe kerkorde een en ander nu aangepakt? Al eerder schreef mr.dr. P.T. Pel in *Nader Bekeken* een artikel over deze zaak (april 2015). Ik verwijs nadrukkelijk naar dat artikel en bied hier mijn eigen uitwerking ervan.

Besluitvorming volgens de nieuwe kerkorde

De zaken die we vanouds met artikel 31 geregeld dachten te hebben, zijn nu uitgewerkt in Hoofdstuk F. Artikel F71 zet op een rijtje hoe besluiten genomen dienen te worden, dat die worden vastgelegd, gearchiveerd en gecommuniceerd. Ook dat een afgehandelde zaak niet zomaar weer opnieuw

aan de orde moet komen. Je kunt niet aan de gang blijven.

In het verleden speelde de vraag: wanneer heeft een besluit van een kerkelijke vergadering bindende *rechtskracht*? Is daarvoor nodig dat kerkleden of mindere vergaderingen eerst dat besluit hebben 'geratificeerd'? Is de rechtskracht van een besluit met andere woorden afhankelijk van een aparte handeling als de aanvaarding ervan?

J. Kamphuis heeft indertijd deze zaak behandeld in een publicatie *Kerkelijke besluitvaardigheid*. Hij toonde aan dat een besluit meteen rechtskracht heeft en dat er dus geen ratificatie nodig is of instemmingsrecht van betrokkenen bestaat voordat een besluit rechtsgeldig is. Artikel F72.1 luidt daarom: 'Een besluit van een kerkelijke vergadering heeft bindende rechtskracht.'

Een tweede vraag is: op welk moment treedt een besluit *in werking*? Daar kan een besluit zelf iets over zeg-

gen. Zoals het besluit tot invoering van de nieuwe kerkorde: het besluit zelf werd begin 2014 genomen en was toen meteen geldig. Maar het besluit zelf bepaalde als invoeringsdatum van de nieuwe kerkorde 1 juli 2015.

En als er geen datum van inwerking-treding in het besluit wordt genoemd? Er is een periode geweest (vanaf de GS 2002) dat de synode zei: U krijgt als kerkenraad een periode van zes maanden om u op onze besluiten te bezinnen, maar dan moet duidelijk zijn wat u met een synodebesluit doet. Als u het niet aanvaardt, dient u binnen die termijn te besluiten om revisie te vragen. Voor een revisieverzoek hebt u vervolgens tijd tot de eerstvolgende synode. Met de nieuwe kerkorde is dit veranderd. Artikel F72.2 luidt: 'Een besluit treedt direct in werking, tenzij het besluit zelf een andere termijn vermeldt.' Mocht een kerkenraad revisie willen vragen, dan is dat niet aan een termijn gebonden, maar kan dat te allen tijde (art. F81.1).

Als het gaat om de *uitvoering* van een (rechtskrachtig en in werking getreden) besluit, luidt artikel F72.3: 'De kerkenraden dragen zorg voor de uitvoering van de besluiten van de meerdere vergaderingen.' Dat is dus een verantwoordelijkheid van de kerkenraden:

de besluiten op een zorgvuldige wijze uitvoeren.

Ik teken hier alvast bij aan: als de kerken volgens artikel E63.4 op elkaar toezien, valt daar ook het toezicht op de uitvoering van besluiten van meerdere vergaderingen onder. Dat was ook onder de oude KO zo (vgl. KO-1978 art. 41) Zij die geroepen zijn het besluit op een zorgvuldige wijze uit te voeren, kunnen bij die uitvoering op problemen stuiten die hun de uitvoering naar hun oordeel onmogelijk maken. Voor hen die tot uitvoering geroepen zijn, kent de KO-2014 een met het oude artikel 31 KO vergelijkbare bepaling in artikel F72.4: 'De uitvoering van een besluit kan niet van iemand worden verlangd, als dit hem persoonlijk in zijn geweten in strijd brengt met Gods Woord. De betrokkene dient bereid te zijn zich te verantwoorden volgens art. F73, F76 en F77.'

Al eerder gaf ik aan dat je bij het oude artikel 31 de vraag kon stellen ten overstaan van wie je strijdigheid met Gods Woord moest bewijzen. Deze vraag is nu expliciet beantwoord: voor je eigen geweten. Bij gewetensbezwaar ben je tot uitvoering niet verplicht. Tegelijk geldt wel dat je dan de weg van bezwaar en eventueel van beroep en hoger beroep gaat. Wie weet, leidt dat proces tot voortschrijdend inzicht aan de ene of aan de andere kant.

Eerst bezwaar

In het oude artikel 31 kon je in beroep bij 'strijdigheid met Gods Woord of de kerkorde', en 'persoonlijk aangedaan onrecht'. In de KO-2014 is dit met een extra grond *uitgebreid*: ook wanneer het de opbouw van de gemeente schaadt, kun je bezwaar maken.

Wat moet er volgens de nieuwe kerkorde gebeuren als door een kerkenraad of classis als eerste instantie een besluit genomen is waarvan iemand vindt dat het in strijd is met het Woord van God of het kerkelijk recht, de opbouw van de gemeente schaadt of hem

persoonlijk onrecht aandoet waarin hij niet kan berusten? Kan de bezwaarde dat besluit zonder meer naast zich neerleggen en doen alsof het er niet is? Nee, dat kan hij niet, want het heeft voor hem en voor anderen rechtskracht. Moet hij het uitvoeren? Als dat hem persoonlijk in strijd met zijn geweten brengt, hoeft dat niet: God gehoorzamen gaat boven rechtsgeldige besluiten (Hand. 5:29). Maar dan moet hij wel in actie komen. Moet hij dan meteen in *beroep* gaan bij de classis of de particuliere synode? Nee, hij tekent eerst *bezwaar* aan bij de kerkenraad of de classis die het besluit nam.

Waarom moet je als bezwaarde eerst bezwaar aantekenen bij de instantie die het gewraakte besluit nam? De nieuwe kerkorde is uit op een kerk waarin we elkaar niet allereerst als partijen voor de kerkelijke rechter willen

ontmoeten, maar waarin we – overeenkomstig de fundamentele bepaling

classis die een besluit nam, bezwaar maken. Dat betekent dat je de kerkenraad of classis gemotiveerd om heroverweging van het besluit vraagt. Je maakt je bezwaar duidelijk, en de kerkenraad kijkt nog eens heel kritisch

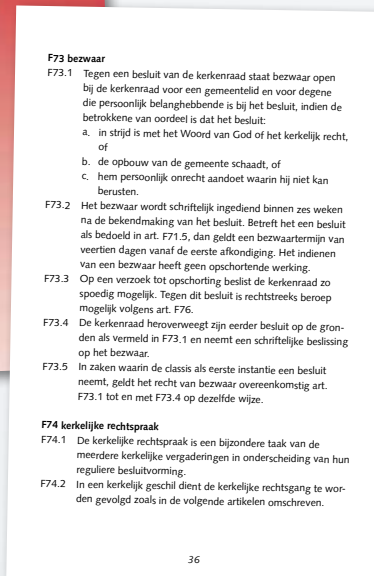
naar wat besloten is. Op die manier wordt heel duidelijk wat het gewraakte besluit wel en niet inhoudt, en welke overwegingen eraan ten grondslag liggen. Eventuele misverstanden kunnen worden opgehelderd. Als iemand daarna toch in beroep gaat, is dat in ieder geval niet tegen een besluit waarover door de kerkenraad of classis niet goed is nagedacht of dat door de bezwaarde helemaal verkeerd is opgevat. Zo zoek je de vrede en zorg je voor een goede basis voor een onverhoopte beroepsprocedure.

Opschortende werking

In veel gevallen van bezwaar en (hoger) beroep kunnen partijen zonder overdreven spanning de uitkomst afwachten. Maar er kunnen zich ook situaties voordoen waarin een bezwaarde partij van oordeel is dat de directe uitvoe-

ring van een besluit hem persoonlijk in zijn geweten in strijd brengt met Gods Woord. In dat geval geldt dat de uitvoering van een besluit niet van iemand verlangd kan worden als dit hem persoonlijk in strijd brengt met zijn geweten (art. F72.4). Dat is vrijwel letterlijk het oude artikel 31 KO. Het kan ook zijn dat er vóórdat de kerkenraad een beslis-

sing-op-bezwaar genomen heeft of vóór een uitspraak in een beroepszaak een niet meer terug te draaien ontwikkeling in gang gezet is (de verkoop van een kerkelijk gebouw bijv.) of een onherstelbare situatie geschapen is (de bevestiging van een ambtsdrager of een huwelijk). Een beslissing-op-bezwaar of een uitspraak-in-beroep kan dan mosterd na de maaltijd zijn. Daar moet je dus wel wat voor regelen. De KO-1978 zei over deze dingen niets. De KO-2014 wel.

onder heel de kerkorde in artikel A2.1 – de vrede

zoeken en dienen (vgl. ook art. F75.1). Eerst probeer je in een weg van goed overleg tot overeenstemming te komen. Op onnodige beroepsprocedures zit immers niemand te wachten. Daarom zegt de nieuwe kerkorde dat je niet zomaar in beroep kunt gaan. Je moet eerst bij je kerkenraad of de

In het algemeen geldt dat het indienen van een bezwaar volgens de nieuwe kerkorde geen opschortende werking heeft. Dat is de regel. De bezwaarde partij kan de kerkenraad of classis die het besluit nam, wel vragen om zo'n opschorting. De kerkenraad of classis beslist daarop zo spoedig mogelijk (art. F73.3). Tegen die beslissing kan de bezwaarde partij ook nog eens rechtstreeks (dus zonder eerst in bezwaar te zijn gegaan) in beroep gaan bij de classis respectievelijk de particuliere synode (art. F73.3). Die laatsten kennen voor zulke gevallen zo nodig ook een spoedvoorziening. Als gehoorzaamheid aan Gods Woord in het geding is of er door het besluit een niet terug te draaien situatie intreedt, zal dat voor een kerkelijke vergadering die een besluit neemt inzake de opschorting van een besluit, natuurlijk zwaar wegen. Heel de beroepsweg is immers gericht op 'herstel van vrede door recht' (art. F75.1). Dan laat je als kerkverband een bezwaarde partij toch niet in gewetensnood zitten...

Ook beroep en hoger beroep hebben geen opschortende werking (art. F76.3 en F77.2). In het kader van een procedure van beroep of hoger beroep is er wel de mogelijkheid van het vragen van een voorlopige voorziening, als er spoed vereist is en de uitvoering van het gewraakte besluit voor de bezwaarde een onevenredig groot nadeel met zich meebrengt (zie de Generale regeling voor de kerkelijke rechtspraak, art. 13).

Ingewikkelde situatie

Artikel F72.4 bepaalt dat van 'iemand' niet de uitvoering van een besluit gevraagd kan worden als dat hem 'persoonlijk' in zijn geweten in strijd brengt met Gods Woord. Maar hoe zit dat met kerken die van oordeel zijn dat ze een besluit niet kunnen uitvoeren? Moet daar niet hetzelfde voor gelden? Dit is het punt waarover de afgelopen tijd beroering is ontstaan, en waarover een paar buitenlandse kerken ook vragen hebben. Een paar opmerkingen vooraf om aan te geven waarom het in het geval van

kerken complexer ligt dan bij kerkleden:

- a. In een classis of generale synode zijn naar gereformeerd kerkelijk recht de kerken bijeen. Ze zijn er vertegenwoordigd via wettige en getrapte afvaardiging. Classis- en synodebesluiten worden geacht genomen te zijn door alle daarin vertegenwoordigde kerken samen. Als er een kerk is die een *mee namens haar* gemaakte afspraak onjuist vindt, ontstaat er alleen daardoor al een gecompliceerde situatie: je vecht een mede namens jou genomen besluit aan.
- b. Besluiten van het kerkverband hebben in het algemeen niet direct betrekking op individuele situaties van personen, maar op het leven en samenleven van de kerken. Bij de uitvoering van die besluiten hebben kerken en kerkleden dan ook een verschillende verantwoordelijkheid.
- c. Besluiten van een kerkelijke vergadering die door een kerkenraad niet uitgevoerd kunnen worden, houden wel rechtskracht. En ze raken niet alleen de bezwaarde kerk, maar ook kerken waarmee de bezwaarde kerk in één verband leeft en die het besluit wél aanvaarden en uitvoeren. Dat kan in het kerkelijk samenleven zorgen voor een uiterst lastige mix.
- d. Wat kerkenraden doen, heeft niet alleen consequenties voor henzelf, maar kan die ook hebben voor alle leden van hun gemeente, die van de opstelling van hun kerkenraad hun onwelgevallige gevolgen ondervinden. Wat moet je doen als je kerkenraad iets niet toestaat wat het kerkverband wel geoorloofd heeft verklaard?

Uiterst lastige mix

U begrijpt: het ligt hier allemaal niet zo eenvoudig. Hoe heeft de nieuwe kerkorde in deze situatie een weg gezocht?

Mogelijkheid van revisie

Allereerst erkent de nieuwe kerkorde dat er onjuiste besluiten genomen kunnen zijn. Er bestaat voor elke kerk en elke classis op elk moment de mogelijkheid om revisie te vragen. Met de nieuwe kerkorde is dit recht om revisie te vragen zelfs ten opzichte

van de KO-1978 *verruimd*. In de KO-1978 was het recht op revisie af te leiden uit artikel 33, maar het gold in de praktijk alleen besluiten van de laatste synode. In andere gevallen ging het om een 'nieuwe zaak' en moest je voor revisie de kerkelijke weg af: kerkenraad, classis, particuliere synode en dan naar de generale synode (art. 30 KO). In de KO-2014 is uitdrukkelijk bepaald dat revisie van elk besluit kan worden gevraagd (voor zover het geen uitspraak in hoger beroep betreft) en de mogelijkheid staat open voor elke plaatselijke kerk en classis (art. F81.1,2). Dus van alle besluiten kan op elk moment zonder uitvoerige kerkelijke weg revisie worden gevraagd. Er worden ook geen beperkende ingangen (zoals voor de kerkelijke rechtspraak in art. 31 KO-1978 en art. F73.1 KO-2014) aan het vragen van revisie verbonden. Een kerk of classis kan op welke grond dan ook revisie vragen van elk besluit. Je kunt zelfs wijziging van het kerkelijk recht op elk moment vragen.

Inzake de (on)mogelijkheid voor kerkleden om revisie te vragen is de sinds 2008 bestaande regelgeving *gecontinueerd*: Kerkleden kunnen alleen revisie vragen van een synodebesluit waardoor zij rechtstreeks in hun eigen belang zijn getroffen (art. F81.3). Wat onder dit laatste verstaan wordt, is te vinden in de Generale regeling voor revisie.

Waarom kunnen kerkleden niet van elk synodebesluit revisie vragen? Allereerst gaat het bij synodebesluiten doorgaans om zaken die de gezamenlijke kerken betreffen. Het gaat wel erg ver wanneer op basis van een verzoek van één kerklid algemene afspraken van en voor de gezamenlijke kerken zouden moeten worden omgegooid. Van ons kerkverband zijn bovendien niet de kerkleden maar de kerken 'lid'. Het is een verband van kerken. Daarom hebben de kerken onverkort rechtssingang, kerkleden niet zonder meer. Kerkleden die bezwaren hebben tegen een synodebesluit, zullen daarom het broederlijk overleg en draagkracht in hun eigen plaatselijke kerk moeten zoeken. Pas als ze dat vinden, kan revisie worden gevraagd. Ook zo zijn we een kerk die niet allereerst procedeert, maar een

kerk die vrede en een oplossing zoekt in broederlijk overleg.

In de tussentijd

Kerken kunnen revisie vragen. Maar wat moeten ze in de tijd dat nog geen besluit is genomen, maar men het besluit waarvan men revisie vraagt, in strijd acht met Gods Woord? Een dergelijke kerk heeft zich allereerst in verbinding te stellen met deputaten van de generale synode op het gebied waarop het omstreden besluit betrekking heeft. Heb je bijvoorbeeld moeite met een liturgiebesluit, dan zoek je contact met deputaten liturgie en kerkmuziek. Dat overleg dient om helderheid te krijgen over het besluit en de gronden ervoor. Eventuele misverstanden kunnen dan wellicht uit de wereld geholpen worden, zodat een onnodig revisieverzoek en gewetensprobleem voorkomen worden.

Het vragen van opschortende werking aan de synode is onmogelijk, omdat de synode na de sluiting van de vergadering uiteengaat en pas over een kleine drie jaar weer samenkomt. In die tussentijd is er geen synode waaraan je opschorting kunt vragen. Op voorhand opschortende werking toekennen aan alle synodebesluiten waarvan revisie wordt gevraagd, is ook geen reële mogelijkheid. Dat zou de kerken vleugellam maken en veel kerkelijk werk stilleggen. Het komen met een simpele bepaling dat een besluit door een kerk niet hoeft te worden uitgevoerd als die kerk dat besluit strijdig acht met Gods Woord, roept in veel gevallen tal van problemen op, zoals ik zopas aangaf: een besluit dat door een kerk niet *uitgevoerd* zou hoeven te worden, blijft nog wel *rechtsgeldig*; andere kerken houden zich wel aan het besluit en gaan ervan uit; kerkleden worden mogelijk rechten onthouden die de synode hun wel heeft toegekend. Waar een kerk – en laten we hopen dat dat uitzonderlijk blijft! – een besluit niet meent te kunnen uitvoeren vanwege strijdigheid met Gods Woord of

geldend kerkelijk recht, ontstaat een complexe situatie, zagen we al eerder. Meer dan één vraag roept dan om een antwoord. Hoe doe je recht aan het wettig genomen besluit, hoe aan de vrijheid van de bezwaarde partij om een besluit niet te hoeven uitvoeren dat in strijd geacht wordt met de Schrift (behalve art. F72.4 zijn hier ook relevant art. A1.1 en art. A.2.2), hoe doe je recht aan andere kerken, hoe aan

kerkleden die door hun kerkenraad een recht wordt onthouden dat de classis of synode hun toekende? Een uitermate lastige mix van vragen!

De nieuwe kerkorde zegt in artikel E63.4 dat in de classes de kerken elkaar steunen en adviseren en toezien op elkaar. Vanouds, zagen we al eerder, is de classis de instantie die erop toeziet dat de kerken zich houden aan de besluiten van de meerdere vergaderingen. Het ligt dan ook voor de hand dat kerken die zwaarwegende problemen hebben met de uitvoering van een synodebesluit, het broederlijk overleg op de classis zoeken. Daar kan een oplossing gezocht worden om aan alle belangen recht te doen: van de bezwaarde kerk, van de gezamenlijke kerken, van de leden van de bezwaarde kerk en mogelijke andere betrokkenen. Voor dit soort oplossingen is geen algemene formulering te bedenken. Het vergt maatwerk.

Zo zoek je maar niet je eigen recht, maar de vrede.

Conclusies

Een paar conclusies:

De kerken hebben er met de KO-2014 naar gezocht de vrede en het recht te dienen.

Het oude artikel 31 uit de KO-1978 is naar geest en letter overgenomen in de KO-2014 en zelfs breder uitgewerkt. Het recht van kerken op het vragen van revisie is uitgebreid ten opzichte van de KO-1978.

Een kerk die van oordeel is een besluit van de synode niet te kunnen uitvoeren vanwege strijdigheid met Gods Woord of kerkelijk recht, vraagt revisie aan de eerstkomende synode en verzoekt de classis haar recht op een naar alle kanten verantwoorde wijze te borgen voor de tijd dat er nog geen besluit genomen is op haar revisieverzoek.

Er wordt geen vrijgemaakt kroonjuweel vermist. Een ander kroonjuweel, dat van het najagen van de vrede, is opgepoetst.

De twee artikelen die ik schreef, gaan uit van de huidige redactie van de kerkorde. Of er op dit punt in de KO-2014 nog wat gewijzigd, aangevuld of verhelderd moet worden,

is aan de kerken, die voor wijziging van de kerkorde trouwens over een regeling beschikken (Art. H86.2).

Volgens die regeling kan een classis of kunnen deputaten kerkorde hiertoe een voorstel aan de synode voorleggen. Deputaten kerkorde stellen aan de GS 2017 voor om wat impliciet al in de KO-2014 staat, expliciet te maken in een aan artikel F72 toe te voegen lid: Als een kerkenraad van oordeel is dat een besluit van de generale synode in strijd is met het Woord van God of de kerkorde en hij om die reden dat besluit niet kan uitvoeren, is hij gehouden tot het instellen van revisie volgens art. F81, met kennisgeving daarvan aan de classis. Met het oog op de gemeente kan de classis in de tussentijd adviezen of aanwijzingen geven.

Ander kroonjuweel opgepoetst

Geestelijke leiding

Als het om de taak van de ouderlingen gaat, is er weinig verschil tussen de KO-1978 en de KO-2014. Artikel B23.1-3 omschrijft het als volgt:

- B23.1 De ouderlingen geven met de predikant leiding en herderlijke zorg aan de gemeente. Samen oefenen zij over de gemeente de kerkelijke tucht.
- B23.2 Als opzieners waken zij over het geestelijk leven van de gemeenteleden en bezoeken hen zo vaak als nodig is, tenminste eenmaal per jaar.
- B23.3 De ouderlingen en de predikant zien er samen op toe dat elke ambtsdrager zijn dienst trouw vervult.

Voor het geestelijk klimaat in de kerk is het van belang dat in het eerste lid van dit artikel de leiding van de gemeente is gekoppeld aan de herderlijke zorg en aan het bewaken van de identiteit en integriteit van de gemeente. De gemeente wordt niet vanuit een ivoren toren geleid door managers en coördinatoren-op-afstand, maar door hen die in opdracht van Christus en in gebondenheid aan zijn onderwijs (B7) waken over de zielen en herderlijk contact onderhouden met de kerkleden.

Soms is het nieuws als iets hetzelfde blijft. Lid 2 heeft bij de vaststelling van dit artikel veel aandacht gehad. Uit de kerken en ter synode werd gevraagd: Is het wel reëel om van de ouderlingen te verlangen dat ze de gemeenteleden tenminste eenmaal per jaar bezoeken? Legt dat niet een te zware last op hen? Kan de kerkenraad dit waarmaken in een tijd waarin menig ouderlingenvacature niet vervuld kan worden? Kennen veel gemeentes niet een kringenstructuur waarin voldoende aandacht gegeven wordt aan de leden van de gemeente?

Deputaten hebben aangegeven dat het goed is dat kerkenraden niet alleen vraaggestuurd werken, maar zich ook geroepen weten met het evangelie elk jaar tenminste eenmaal 'achter de voordeur' te komen: in het eigen leven van de gemeenteleden en in een strikt persoonlijke setting. Laat herderlijke zorg concreet worden in herderlijk contact. Gemeenteleden hebben er recht op deze pastorale zorg van hun ouderlingen te ontvangen. Waar dat niet kan, is dat een gemis dat om verootmoediging en een creatieve oplossing vraagt.

Bij deze bepaling moet bedacht worden dat ambtelijke zorg toch nog net wat anders is dan het in liefde omzien en het dienen van elkaars heil, zoals dat onder gemeenteleden als leden van het lichaam van Christus gevonden behoort te worden (C49.1).

Is er weinig veranderd bij de nieuwe kerkorde als het gaat om de taak van de ouderlingen, er is wel verschil tussen beide kerkordes als het gaat om de wijze waarop aan deze taak uitvoering kan worden gegeven.

De KO-1978 kende in artikel 17 de bepaling dat, net als tussen twee of meer predikanten die aan een gemeente verbonden waren, ook tussen de ouderlingen zo veel mogelijk gelijkheid in acht genomen moest worden zowel wat hun taak betreft als in andere opzichten waar dat naar het oordeel van de kerkenraad aan de orde is. Deze bepaling speelde een behoorlijke rol bij discussies over de vraag of een kerkenraad een aparte jeugdouderling mocht benoemen, of een ouderling-scriba die geen eigen wijk had. Men hechtte aan gelijkheid in het ambt.

De KO-2014 is een stuk flexibeler en houdt rekening met een inmiddels gegroeide praktijk:

- B23.4 Op verzoek van de kerkenraad kunnen gemeenteleden de ouderlingen assisteren in de pastorale zorg.
- B23.5 De kerkenraad kan onderscheid aanbrengen bij de verdeling van taken onder de ouderlingen.

Een paar opmerkingen bij deze twee leden van artikel B23. De kerkenraad kan broeders en zusters vragen te 'assisteren' in de pastorale zorg. Dat kunnen bijvoorbeeld kringleiders zijn of bezoekbroeders of -zusters of gemeenteleden met bijzondere gaven. Zij vervangen de ambtsdragers niet, maar staan hen bij en ontlasten hen. Door hun assistentie is het mogelijk dat de ouderlingen zich toeleggen op huisbezoeken en geestelijke leiding.

De kerkenraad kan taken verdelen. Er zijn broeders die liever de wijk ingaan of die in staat zijn overdag ouderen te bezoeken, er zijn broeders met veel gevoel voor jongeren, en er zijn broeders met organisatorische en bestuurlijke capaciteiten. Het benutten van deze gaven vindt nu ook verankering in de kerkorde.

De KO-2014 maakt het ook mogelijk bepaald werk te mandateren aan een commissie of aan een bestuursteam. Bij mandateren blijven de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de kerkenraad intact. Bovendien moet altijd wat de kerkorde aan de kerkenraad toeschrijft, door de kerkenraad beklonken worden. Wie dergelijke dingen buiten de kerkenraad, zijnde het bevoegd orgaan, om organiseert, kan wel denken handig te zijn, maar komt in kerk- en burgerrechtelijke processen van een koude kermis thuis.

Jezus hogepriester

Het evangelie van de Hebreeënbrief

Woord en Wereld heeft een nieuw cahier uitgebracht, en aan mij als auteur is gevraagd voor u als lezer van *Nader Bekeken* een korte introductie te schrijven.

Aan de basis van het schrijven van dit boek ligt een intensieve bestudering van de Hebreeënbrief. Dat gaf mij zo veel doorzicht in het evangelie dat ik blij ben dat ik dit nu breder kan delen. Wij belijden dat Jezus onze hogepriester is. Daarbij leggen we vaak vanuit zondag 12 van de Catechismus het zwaartepunt bij zijn offer aan het kruis in het jaar 33, ondanks dat daar ook zijn pleiten voor ons nu wordt benoemd. Maar de Hebreeënbrief tekent Jezus' priesterdienst heel sterk als een actuele werkelijkheid: Jezus doet op dit moment dienst in het hemelse heiligdom.

Kern

Er zijn weinig bijbelboeken die zelf de kern aangeven, de Hebreeënschrijver doet dat wel: 'De kern van mijn betoog is dat wij een hogepriester hebben die in de hemel plaatsgenomen heeft aan de rechterzijde van de troon van Gods majesteit en die de dienst vervult in het ware heiligdom, de tent die door de Heer en niet door mensenhanden is opgericht' (Heb. 8:1-2). Dit betekent dat priesterdienst niet iets van het Oude Testament is, maar juist voluit nieuwtestamentisch. De schaduwachtige eredienst waarover artikel 25 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis het heeft, is realiteit geworden en daarom is er

We willen in het vervolg de nieuwe cahiers nader bij u introduceren, bijvoorbeeld door zoals hierboven de schrijver iets over de inhoud te laten vertellen.

(redactie Nader Bekeken en redactie cahiers)

aan al deze schaduwen een einde gekomen. De waarheid en inhoud ervan is Christus, zo gaat artikel 25 verder. Zo is het precies: de schaduwen zijn voorbij omdat de werkelijkheid tevoorschijn is gekomen. Jezus is de hogepriester van de christelijke gemeente (Heb. 3:1).

Vragen

In het boek ga ik hierop dieper in vanuit vragen als:

- Wat moet je als christen in de eenentwintigste eeuw met een hogepriester?
- Hoe gaat je geloof echt iets uitwerken in je leven?
- Hoe krijg je een zuiver geweten?
- Hoe volwassen ben jij in je geloof?

Ook bevat het boek een detailoverzicht van het geheel van de Hebreeënbrief. Verder worden er lijntjes gelegd naar de vormgeving en beleving van onze erediensten en de manier waarop we bidden. Bij dit alles geef ik concrete aanwijzingen voor het praktisch maken van je geloof iedere dag. Het cahier is geschikt voor persoonlijk gebruik en voor bijbelstudiegroepen. Elk hoofdstuk eindigt met een aantal vragen die je er persoonlijk in trekken.

Verhaal

Aan het einde van het boek heb ik geprobeerd de hoofdlijn te vangen in een verhaal dat speelt in de tijd van de Hebreeënbrief. De relatie tussen de broers Ari, Ruben en Yoshua (resp. messiasbelijdend, orthodox en zeloot) staat onder druk door hun verschillende kijk op Jezus. Ieder gaat zijn eigen weg, maar aan het slot treffen ze elkaar op het tempelplein.

Als auteur geloof ik in de waarde van het verhaal. Lezers zouden ervoor kunnen kiezen om eerst het verhaal te lezen en daarna pas te beginnen met hoofdstuk 1.

N.a.v.: Rutger Heij, *Jezus hogepriester*, Woord en Wereld cahier nr. 110, 2016, ISBN 978-94-91943-12-6, 84 pag., prijs € 11,95 (bij abonnement € 9,50), zie www.woordenwereld.nl.

Nieuw cahier
Rutger Heij

Zojuist verschenen: cahier 110

Jezus hogepriester

In deze Bijbelstudie van de hand van **Rutger Heij** komen verschillende vragen aan bod, zoals: wat moet je als christen in de eenentwintigste eeuw met een hogepriester? En: hoe gaat je geloof echt iets uitwerken in je leven?

Bestel nu via
www.woordenwereld.nl/
klantenservice

Ook verkrijgbaar in de boekhandel

Martelaar Angelus Merula

Gelezen
Harm Boiten

Grote of St.-Catharijnekerk, Den Briel (foto Michiel Verbeek)

Dr. André Bas, gewaardeerd redacteur van ons blad, promoveerde op 19 januari 2011, vijf jaar geleden, op een studie over Angelus Merula en de heiligenverering onder de titel *Solus Deus adorandus* (Alleen God moet aangeroepen worden).

Het sprak vanzelf dat dit boek verdiende in ons blad besproken te worden. Om deels onverklaarbare redenen is dat nog steeds niet gebeurd en – met een redactioneel excuus aan auteur en lezers – vroeg de redactie mij onlangs het boek alsnog te bespreken. Dat doe ik graag, want Angelus Merula, een martelaar om het geloof, is een boeiende figuur uit de tijd van de grote Reformatie. Het boek van dr. Bas beschrijft de wortels, de vaststelling en de verdediging van Merula's 'ketterij' inzake het voor hem aangelegen punt van de heiligenverering.

Heiligenverering

In de middeleeuwen ervaren veel mensen de wereld, die vol is van bedreigingen, als een wereld waarin je bestaan volstrekt onzeker is. Hoe vind je in zo'n wereld een schuilplaats? In dat kader is de heiligenverering te plaatsen. Want de heiligen staan met hun verdiensten als voorbidders bij God borg voor je leven en ze zijn echte schutspatrons voor tijd en eeuwigheid. En zo kregen zij met hun verering een plaats in het kerkelijke leven. Men dacht dat, zoals de engelen, ook de heiligen onze gebeden

kennen. Zij kunnen de biddende gelovigen steunen met hun verdienste en hun liefde, en God vragen de gebeden in te willigen. Dat leidde tot een volkse vroomheid in allerlei vorm: het verzamelen van relikwieën van heiligen, talloze bedevaarten, een bloeiend aflaatwezen, en niet het minst 'de gebeden en verzuchtingen tot de heiligen om in allerlei noden en door hun voorspraak Gods hulp en bevrijding te krijgen'.

Opvallend is hoe in de loop van de zestiende eeuw – de tijd van de Reformatie – de heiligenverering met flinke kritiek te maken kreeg. Erasmus keurde de heiligenverering af, daar die het zicht op Christus ontnemt. Melancthon vond het gedenken van heiligen goed om het geloof te versterken en hun goede werken na te volgen, maar uit de Schrift is niet te bewijzen dat je de heiligen mag aanroepen en hulp bij hen zoeken. Er is maar één Middelaar tussen God en mensen: Christus Jezus, die onze voorspraak is bij de Vader (1 Joh. 2:1).

Ook Luther wees vanaf 1522 de heiligenverering af: 'Ist auch nicht geboten, noch geraten, hat auch kein Exempel der Schrifft' (is niet geboden noch aangeraden en ook zonder voorbeeld in de Schrift). In het Zürich van Zwingli werd de heiligenverering afgeschaft in 1524: je mag geen goddelijke verering brengen aan een schepsel, dat is afgoderij. Calvijn formuleert niet minder stevig: wie God in een andere naam dan die van Hemzelf aanroept, gaat tegen zijn wil in en heeft geen enkele belofte iets te zullen ontvangen. Het bidden tot heiligen is dan ook volstrekt nutteloos.

In de Nederlanden

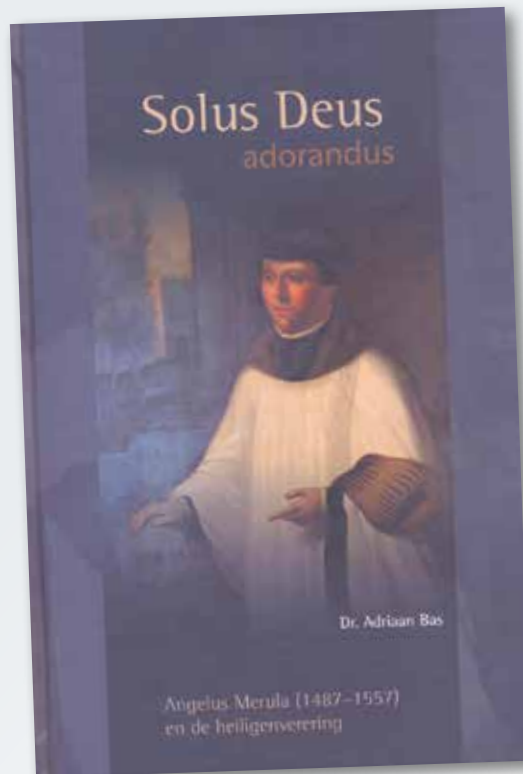
De oorsprong van de Nederlandse Reformatie is Luther, wiens gedachtegoed met name in intellectuele kringen goede ingang vond dankzij het werk van de christelijke humanisten. Maar tegelijk kwam ook een tegenbeweging op gang. Niet alleen werden in pauselijke bullen (1520 en 1521) Maarten Luther en zijn aanhangers geschorst. Ook keizer Karel V kwam met zijn plakaten. Men noemde dat wel de 'secularisatie van het ketteronderzoek'. Want wie het doodvonnis uitsprak, eigende zich door verbeurdverklaring ook de goederen van de veroordeelde toe. En de keizer wilde die inkomsten niet graag missen. Zo werden er 'inquisiteurs der Nederlanden' benoemd die 'de volle en algehele macht en bevoegdheid' hadden ontvangen.

Bas ziet een verschil tussen de manier waarop de reformatoren zich tegen de heiligenverering verzetten en het verzet in de kringen van het volk, bijvoorbeeld tegen het feit dat kloosters financieel misbruik maakten van de heiligenverering door er geld mee te willen verdienen. Een voorbeeld van volks verzet is Jan Goessen, die vroeg: 'Als onze Lieve Vrouwe zo heilig is, hoe heilig mag dan wezen de "esel, die den hutschpot all te same gedragen heeft?"'

Al met al blijkt de kritiek van de reformatoren niet geheel eenduidig en de volkse kritiek was ook anders en ongenueanceerder. Omdat voor Angelus Merula de heiligenverering een aangelegen punt is geweest, waar hij zich tamelijk uitvoerig over heeft uitgelaten, wil Bas in zijn studie uitzoeken of er van enige (reformatorische) beïnvloeding gesproken kan worden. Uit welke bronnen heeft Angelus Merula geput? En hoe verliep het onderzoek van de inquisitie naar zijn 'ketterij'? Bas zelf benut voor zijn studie naast vele onuitgegeven ook gedrukte bronnen, zoals het 'martelaarsboek' van Adriaan van Haemstede en een boek van een nazaat van Angelus Merula: de *Historia Tragica* van Paulus Merula.

Wie was 'Engel Willemszoon'?

Bij gebrek aan bronnen kon de bekende historicus W. Moll in de negentiende eeuw in zijn boek *Angelus Merula, de Hervormer en Martelaar des geloofs* over diens leven niets dan enkele bijzonderheden meedelen. Met des te meer interesse lezen we wat Bas over hem vertelt. Angelus Merula werd geboren in Den Briel in 1487 – hetzelfde decennium als waarin Luther en Zwingli het levenslicht zagen – als de oudste zoon van Willem van Merlen (verlatijnst Merula). Hij noemde zichzelf dan ook steevast Engel Willemszoon. Later kreeg hij nog twee broers, Paulus en Hubertus, en een zus, Katharina. Brielle had al in het begin van de vijftiende eeuw een school en het ligt voor de hand dat Engel die bezocht.

Bijzonder is dat hij ging studeren aan de universiteit van Leuven. Hij werd ingeschreven als 'Angelus Wilhelmi de Breliis' in april 1505. In die tijd had Leuven zo'n 86 hoogleraren, en het was ook daar een spannende tijd van vernieuwing onder invloed van het humanisme. Na Leuven volgde een studie aan het college van de Sorbonne in Parijs, in die tijd organisatorisch en theologisch een universiteit in verval (Boehm). Hoe lang en intensief Engel studeerde, is niet bekend. Maar bij zijn

terugkeer in zijn vaderland wordt hij in de Dom te Utrecht tot priester gewijd (5 april 1511) en draagt hij zijn eerste mis op (4 mei 1511).

Welke ambten heeft Engel bekleed in Den Briel? Al in 1509 werd hij kapelaan van het Heilig Kruis, wat onder meer betekende dat hij dagelijks de mis in het gasthuis moest verzorgen, het plaatselijke ziekenhuis. Hij was ook priester bij de 'vicarie van de gelukzalige Maria' (vicarie is een kerkelijke stichting) op het timmerliedenaltaar in de Catharinakerk en de 'vicarie van de Heilige Geest' in de parochiekerk van Maarland. Hij werd ook priester in de Maarlandse kerk. Naast vele kerkelijke ambten was hij 'openbaar notaris op apostolisch gezag'. In die Brielse tijd dringt de Reformatie daar door en is er kritiek te horen op de heiligenverering.

Met name rond het gasthuis ontstaat rumoer: men leest verboden boeken en houdt disputen over de evangeliën. Maar niemand weet welke rol Engel daarin speelde.

In 1530 aanvaardde Engel een benoeming tot pastoor in Heenvliet, een dorp in het land van Voorne. Het was de landheer Joost van Kruiningen die hem benoemde vanwege 'uytnemende Godvruchticheyt ende gheleertheit'. Dan blijkt dat Engel in zijn prediking met zijn nadruk op Christus voluit reformatorisch was. Hij probeerde dat ook praktisch handen en voeten te geven door niet toe te staan dat men 'enighe heylighen zal ommedraghen, als men mit de processie gaet' en de aanbidding van Maria werd vervangen door de verering.

Hoewel toen de inquisitie al een onderzoek instelde naar hem, bleef hij gewoon pastoor in Heenvliet. Zijn heer Joost van Kruiningen beschermde hem.

Aanklacht en verdediging

Tot 1552 liet de inquisitie Engel ongemoeid. In 1543 echter stierf Joost van Kruiningen en vier jaar later zijn zoon Joost. In 1549 kwam de macht in handen van broer Johan van Kruiningen. Onder druk gezet van inquisiteurs nam deze contact op met de landvoogdes

Maria van Hongarije, die op haar beurt de Raad van Holland inschakelde. Die stuurde de procureur-generaal Christiaan de Weerdt op inspectie naar het land van Voorne. En wat blijkt? Engel had bijvoorbeeld het gebed in de getijden van de heiligen gewijzigd. In plaats van het gebed om voorspraak van de heiligen werd nu gevraagd om de tussenkomst van 'Uw Eniggeborene, die de roem is van alle heiligen'. Hij geeft aan de heiligendagen een geheel eigen invulling, noemde bedevaarten 'beuselingen en duivelarije' en het offeren aan beelden 'afgoderije'.

Wanneer ook inquisiteur Franciscus Sonnius naar Heenvliet komt, vraagt hij de preekboekjes van Engel op en onderzoekt zijn spullen, vindt een exemplaar van het *Interim* (over het godsdienstgesprek van Regensburg 1541) met aantekeningen van Engel, ontsteekt in woede en laat hem eenzaam opsluiten in het Hof van Kruiningen. Minutieus behandelt Bas de vele aanklachten en de verdediging van Engel. Die is duidelijk onder invloed van Luther, want hij heeft ook boeken van Melanchthon, Luther en Bucer gelezen die door het edict van de Keizerlijke Majesteit verboden zijn. Enkele voorbeelden van wat Sonnius Engel verwijt: hij noemt alle menselijke verering in goddelijke zaken die 'zonder het Woord' zijn, afgoderij; hij noemt aanroeping van heiligen 'onderschuifsel' en in strijd met het evangelie: alleen God mag je aanroepen (Ps. 46:2 en Jes. 63:1). Verder acht hij het onzeker of we door de gebeden van heiligen wel geholpen worden. Uiteindelijk kwam Sonnius tot ongeveer 150 verwijten of aanklachten.

Het loopt eropuit dat baljuw Rutenburch van Utrecht met dienaars van de baljuw uit Geervliet in de nachtelijke uren Engel meeneemen, met de schuit overvaren en hem brengen naar de Voorpoort in 's-Gravenhage. En daar krijgt Engel te maken met een andere inquisiteur: Ruard Tapper. Tapper was net als hij geboren in 1487 en volgde ook een studie in Leuven. Tapper werd doctor in de theologie en zelfs vicekanselier van de universi-

teit van Leuven. Hij stelde geloofsartikelen op die door de keizer werden gesanctioneerd. Op het punt van de heiligenverering was hij duidelijk: heiligen worden terecht aangeroepen, want 'door hun verdiensten en tussenkomst

Dr. André Bas

schenkt Christus ons vele zaken die Hij ons anders niet zou schenken'. Geen wonder dat hij naast hoogleraar benoemd werd tot algemeen inquisiteur van de Nederlanden.

Uitvoerig bespreekt Bas de aanklachten tegen en de verdediging van Engel. Na een traag verlopen proces proberen op 24 september Tapper en anderen Engel tot herroepen te brengen. Tapper dreigt met afsnijding, ontwijding, verbranding, oneer, confiscatie en hel, maar Engel antwoordt liever tienmaal te sterven dan iets tegen de waarheid te doen. Op de dag van het vonnis, 26 september, is er in Den Haag een grote menigte op de been, ontsteld over het lot van de gevonniste. De kettermeesters willen hem het liefst vrijspreken, maar durven niet. Het vonnis wordt twee dagen uitgesteld. Merkwaardig hoe dan met behulp van Engels doofheid hijzelf en het

volk worden misleid met het gerucht dat hij zou hebben herroepen. Paulus Merula vertelt hoe zijn oudoom met de schande van onstandvastigheid bezodend werd. Want Engel leefde in de veronderstelling dat hij veroordeeld zou

worden, maar het volk is wijsgemaakt dat hij herriep.

Was het nu bedrog of heeft Engel echt herroepen? Bas bespreekt de argumenten pro en contra en komt tot de conclusie: er is wel herroepen, maar het gebeurde via misleiding, want Engel heeft ook met zo veel woorden geklaagd over 'die getabberde achterklappers ende faemroovers'. Na het proces is hij dan ook ontroostbaar. Met toestemming van het hof mag hij weg uit het gevang en wordt overgebracht naar het Sint-Magdalenaklooster in Delft, waar hij een apologie van zijn onschuld schrijft. Maar de inquisitie zal hem niet met rust laten.

Nieuwe inquisitie

Wat bij het eerste proces niet lukte, vanwege de onrust onder het volk, lukt dan wel. De inquisitie brengt Engel vanuit Delft over naar een voor haar 'veiliger' gebied. Eerst naar een klooster in Leuven, dan naar een klooster in Liesies en ten slotte naar Mons (Bergen). Daar wordt hij opnieuw berecht en veroordeeld. Indringend beschrijft Bas deze periode van bedreiging en intimidatie, maar ook hoe Engel standvastig blijft. Hij heeft zelfs anderen beïnvloed.

Op 26 juli 1557 zien de inwoners van Mons een merkwaardig schouwspel. Een oude verzwakte man loopt door de straten. Voor de franciscaner monnik die hem vergezelt en vermaant zijn vertrouwen te stellen op Maria en de andere heiligen, heeft hij weinig oog. Hij spreekt de omstanders aan en getuigt van de hoop die in hem is, en hij vermaant hen hun vertrouwen alleen op Christus te stellen. Hij geeft aan wat de oorzaak van zijn dood is, namelijk dat hij gezegd en bevestigd heeft, 'datmen God alleen behoorde aen te roupen'. Dan komt de man bij de brandstapel, een huisje van stro. Men staat Engel toe bij de ingang een gebed te doen om in zijn laatste strijd Gods genade en barmhartigheid af te smeken. Terwijl hij bidt, bemerkt men dat hij neervalt. In de verwachting dat hij in onmacht was gevallen, loopt men naar hem toe, maar er valt niet anders dan zijn dood te constateren. God zelf bespaarde hem

Liever tienmaal sterven dan iets tegen de waarheid doen

de laatste smart van de verbranding, en de beul weigert dan ook verder te gaan. Maar andere dienaren steken alsnog het huisje van stro in de brand. Het op afstand gehouden publiek krijgt de indruk dat Engel verbrand wordt. Maar als het vuur gedoofd is en Engels lichaam op een stapel hout gelegd wordt om alsnog verbrand te worden, wordt dat per ongeluk hoog opgetild, waardoor sommigen zien dat het nergens door de vlammen is geraakt. Zo ontstaat onder het volk het gerucht 'dat het vuur op den Heylighen Man geene cracht hadde gehad'.

Wat ik hier heel globaal vertel, krijgt in het proefschrift een veel gedetailleerder beschrijving. Bas geeft weer wat de methode en de visie is van de inquisiteurs, hoe de opvattingen van Engel waren in de tijd van voor de inquisitie, en in elke fase tijdens het onderzoek door de inquisitie. Hij heeft onderzocht welke literatuur Engel heeft gebruikt, welke strekking en toonzetting de tractaten hebben die Engel zelf heeft geschreven. Hij kwam bijvoorbeeld tot de conclusie dat de verwantschap tussen Calvijn en Engel minder duidelijk is dan

die tussen Engel en Melanchthon. Het proefschrift bevat een aantal bijlagen, waaronder Engels geloofsbelijdenis. Het boek eindigt met een samenvatting in het Nederlands en het Engels, een lijst van onuitgegeven en gedrukte bronnen en andere literatuur en ten slotte een register van persoons- en plaatsnamen.

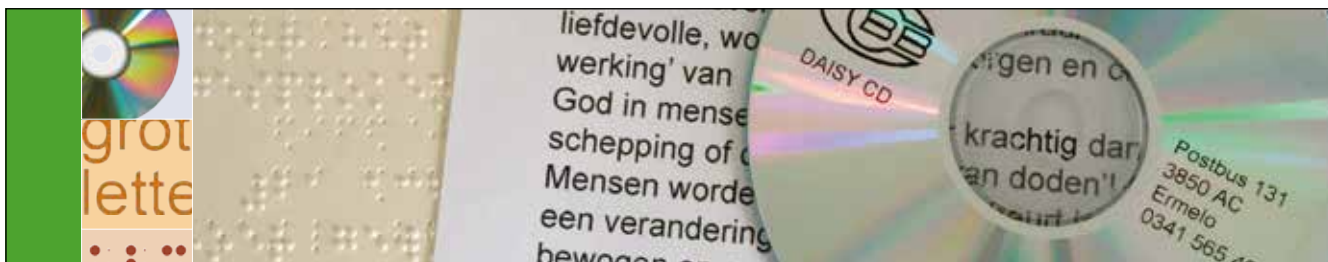
Solus Deus adorandus

Aan de hand van reeds bekend en nieuw bronnenmateriaal beschrijft Bas hoe Engel zijn visie op de heiligenverering heeft ontwikkeld en uit welke bronnen hij heeft geput. Het naar hem ingestelde onderzoek volgt en beschrijft hij nauwkeurig, en hij stelt vast dat de inquisitie meer interesse bleek te hebben voor de formele afwijking van het kerkelijk leergezag dan voor de inhoudelijke toetsing naar het Woord van God. Met alle verschrikkelijke gevolgen van dien. Vanuit de beschikbare bronnen laat Bas zien dat niet alle vragen van kerkgeschiedvorsching en -schrijving te beantwoorden zijn. Maar hij maakt wel klip-en-klaar dat Engel door Gods genade standvastig bleef in

leven en sterven bij zijn diepgewortelde levensovertuiging: wij mensen mogen alleen God aanroepen.

De auteur heeft ons bij zijn promotie een fraaie studie geleverd over Engel Willemszoon, alias Angelus Merula. Ook na vijf jaar is een hartelijke felicitatie en een compliment met het studieresultaat op z'n plaats. Gelukwensen ook voor de promotor prof. Van der Pol en de universiteit, en niet minder voor de kerken te Kornhorn en Marum, waaraan Bas als predikant verbonden is.

N.a.v.: Dr. Adriaan Bas, *Solus Deus adorandus. Angelus Merula (1487-1557) en de heiligenverering* (Publikaties van de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis, PVNK 5), Gouda, 2011, 236 pag., prijs € 20,00 (te bestellen bij de auteur, e-mail: adr.bas@planet.nl, en bij de Vereniging voor Nederlandse Kerkgeschiedenis: vnkonline.nl/bestellingen/boekwinkel.html)

Nader Bekeken in gesproken vorm!

Schrijf u nu in als lezer van de CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienenden, en ontdek welke kranten en tijdschriften er nog meer beschikbaar zijn. Vraag vandaag nog de gratis catalogus aan!

Deze passende leesvorm is mogelijk gemaakt door giften. Steun met uw gift o.v.v. 'Nader Bekeken' het werk van de CBB voor mensen met een leesbeperking.

Algemeen Nut
begrijpingsinstelling

ANBI Rekeningnummer: NL17INGB0000503241

CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienenden
Postbus 131 • 3850 AC Ermelo • Tel. 0341-56 54 99 • www.cbb.nl • info@cbb.nl

Gehoortest

*Ik weet niet of ik al geacht word iets
te horen en begin maar vast het knopje
in te drukken, heel mijn leven is
een uitgesmeerde pieptoon,*

*dan komt er een verpleegster binnenvallen
een slagroomtaart, wel vijftwintig kaarsjes
iedereen viert feest in een uitzinnige
pantomime, behalve ik, ik klamp me
vast aan wat ik heb, een knop, een pieptoon*

*de polonaise slingert door de zaal
de voorste krijgt de geest, klimt door het dakraam
een hoekje blauwe lucht waar iedereen
door opgeslokt wordt, hoor ik daar mijn naam?*

Krijn Peter Hesselink (1976)

uit: *Als niemand vangt* (2014)

Ik weet niet hoe een gehoortest verloopt,
maar als ik afga op dit gedicht, lijkt dat nogal chaotisch.
Die pieptoon kan ik me goed voorstellen.
Die hoor ik soms als iemand aan z'n gehoorapparaat prutst.
Maar een verpleegster, oneerbiedig een slagroomtaart genoemd van wel 25 jaar,
die in de testruimte binnenkomt, waar het er vrolijk aan toegaat.
Iedereen viert feest behalve de ik. Die krijgt vreemde visioenen.

Het wordt tijd voor mij me daaraan ook eens te onderwerpen om te ervaren hoe
het eraan toegaat bij zo'n gehoortest.

Lijden aan de secularisatie

De *Waarheidsvriend* is bezig met een serie vraaggesprekken met geëmeriteerde theologen die terugkijken op hoe zij zich verhouden hebben tot de snel veranderende tijd waarin ze hebben gediend. In het nummer van 18 november 2016 interviewt M.M.C. van der Wind-Baauw dr. W. Dekker, die zich zijn hele werkzame leven intensief heeft beziggehouden met het thema secularisatie. 'Het geloof verdampt' luidt de titel van het interview. Vooral het eerste gedeelte trof me. Dekker vraagt zich af of we de secularisatie wel diep genoeg peilen en er nog wel echt onder lijden. Hij zegt:

'De generatie waar ik bij hoor, is de generatie van de grote afval. Het geloof verdampt voor je ogen. Het gebeurde zelfs in je eigen vrienden- en familiekring. Ook in de gemeentes nam ik het waar. Mensen die belijden deden en dan nog heel positief leken, vertelden je een aantal jaren later dat ze er niets meer aan doen. Deze ontwikkeling heeft mij altijd sterk beziggehouden.'

Groot pijnpunt

'Ik vraag me af of we ons echt met de secularisatie durven confronteren. Proberen we niet steeds iets nieuws te bedenken en zo eigenlijk het probleem te laten liggen? We lijden te weinig aan dit verschijnsel. We hebben het niet als een groot pijnpunt in ons geloof en in ons gemeentelven opgenomen. Dat zit me hoog. In de jaren tachtig preekte ik regelmatig over de Klaagliederen van Jeremia en over verschillende klaagsalmen. Voortdurend klinkt daarin de klacht "Waarom zijn we in zo grote nood?" en dan betrok ik dat op de kerk. Even ging dat wel – iedereen had het toen over Godsverduistering. Later durfde ik er bijna niet meer over te preken en nu nog steeds niet, want de voorspelbare reactie is: "U bent te somber." Maar somberen is het laatste wat ik wil. Om me heen mis ik echter dat wij het grote geloofsverlies als een klacht, als een nood, als een pijn bij God brengen. Als je de nood niet ziet, breng je die ook

niet in je gebed en als je haar niet in je gebed brengt, word je er ook verder niet werkzaam mee.'

Ontkenning

'Ik hoor vandaag steeds minder mensen zeggen dat het hen door het hart snijdt dat de kinderen niet meer naar de kerk gaan. Het lijkt alsof er een gewenningsproces optreedt. Als je het wel zegt, zoals dr. H. Berkhof in de jaren tachtig deed, dan neem je de situatie serieus: je doet het niet mooier voor dan het is. Maar ouders zeggen nu vaak: "Het valt misschien nog wel mee" of: "Misschien krijgt hij nog eens een goed meisje dat anders is." Dat mag, maar men onderkent dan niet dat we met elkaar in een samenleving leven die God zo ver heeft weggestopt dat zelfs de meest gelovige mensen van tijd tot tijd twijfelen of Hij er wel is. Ik ben vreselijk bang voor de ontkenning van het probleem. Ontkenning komt voort uit het feit dat we het lijden niet willen. We leven in een cultuur – en als kerk doen we daarin mee – die de donkere kanten van het leven en het lijden verdonkeremaant. Wij kunnen niet meer omgaan met pijn, lijden, teleurstelling en wanhoop, tot in rouwdiensten toe niet meer. Meestal moeten het tegenwoordig dankdiensten voor het leven zijn, terwijl ik denk: "Ik vind het nogal wat dat hij op deze jonge leeftijd, na zo'n vreselijke ziekte, met zo veel aanvechting gestorven is." Ik hoor daar dan niets meer over. We moeten vooral positief zijn.'

Woestijn

'Mijn stelling over secularisatie is: Wij lijden er te weinig aan en we doen er te weinig aan. Bij mij begint het juist met de pijn, de klacht, het gebed en het verwachten van God en dan ook ijverig zoeken naar de weg die we als gemeenten en ik als theoloog en predikant moeten gaan. Welke prediking, welke catechese is nodig om ons uit deze woestijn te leiden? Wij zitten heel erg in een doe-cultuur, ook in de kerk: wat kunnen wij doen en hoe kunnen we er wat van maken? Om maar iets te doen voeren we allerlei ver-

nieuwingen in, tot en met een beamer in de kerk. Dit heeft echter niets met het probleem te maken.

Het is een vlucht voorwaarts als we zeggen: "Maar er zijn toch ook weer nieuwe pioniersplekken" of als we opmerken dat in China zo veel mensen tot geloof komen. Ik ben dankbaar voor elke Chinees die tot geloof komt, maar hier is het argument eerder een ontkenning van de situatie.'

Spiritualiteit

'We hebben een spiritualiteit, een geloofsleven nodig waarin het klagen van de Psalmen, het roepen om God en het wachten op God structureel een plaats heeft. In de omgang met de secularisatie zijn we heel weinig betrokken op God. Wat is Zijn weg hierin, welke aanweziging geeft Hij? We moeten ons oefenen in het aanvaarden van de pijn en dat absoluut niet verwarren met somberen. Het is een geloofsoefening. Een tijd van waaromvragen stellen en klagen tot God kan tegelijk een tijd van vernieuwing, verdieping en theologische groei zijn. Voor mij als predikant en theoloog komt het vervolgens ook op doen aan: dieper doordenken hoe het komt dat mensen het geloof hebben losgelaten. Wat is er misgegaan in de theologie, in onze preken, in het spreken over God?'

Wat verderop in het interview zegt Dekker:

Innerlijke secularisatie

'Ook mensen die nog wel naar de kerk gaan en over Jezus, het kruis en de vergeving van zonden horen, vragen zich af: "Wat heeft dat met mijn leven te maken?" Zij seculariseren innerlijk. Als ze in de kerk zitten, geloven ze het allemaal weer even. Als ze naar de televisie kijken, zijn ze het ook zo weer kwijt, want waar is God dan? We vinden het moeilijk om bij de overdosis aan moderniteit die op ons afkomt, de kinderlijke omgang met God te bewaren. Dat is anders dan vroeger toen ik jong was. Ik zag bij mijn ouders of bij mensen die op bezoek kwamen dat zij de gewone

dingen van het leven met God beleefden. Ik ben opgegroeid met mensen om me heen die mij als jongetje hielpen ontdekken dat de wonderen in de schepping en de dagelijkse gebeurtenissen met God te maken hebben. Opa maakte de oorlog mee, verloor zijn vrouw en een kind. Ondanks dit alles genoot hij van elke dag, want God was er ook nog. Het was Hem nog nooit uit de hand gelopen, dat lees je in de Bijbel. Onderweg zijn we dit besef met elkaar kwijtgeraakt.'

Nog een laatste fragment, het slot van het vraaggesprek:

Modern wereldbeeld

'Catechese en geloofsopvoeding voor jonge ouders vind ik in deze tijd zeer be-

langrijk. Jongeren moeten we leren dat God niet ver weg is, zoals iedereen zegt. We kijken alleen de verkeerde kant op en daarom zien we Hem niet. We zijn verblind door het moderne wereldbeeld dat we alles kunnen tellen, meten en wegen. Als je een vermoeden hebt van een geheimenis, dan denk je dat het uit je eigen ziel opkomt. Het is dan psychologie. We zijn vergiftigd door de gedachte dat alles wat van buiten naar ons toe komt, uit ons brein komt. Maar dat is de armoede van een modern wetenschappelijk wereldbeeld. Dat soort dingen moeten we allemaal vertellen.'

'We hebben een heel mooie samenleving met prachtige dingen. Daar profiteren we elke dag van. Tegelijk is het een vreselijke samenleving waarin God achter het

behang is geplakt. Daar zijn onze kinderen het slachtoffer van, want zij pakken door alle stemmen om hen heen het geloof niet meer op. Daar heb ik intens verdriet van. Dat moet gezegd kunnen blijven worden.

Hiermee zijn we meteen ook dicht bij het lijden van Christus. Hij weent over Jeruzalem als Hij de stad ziet, maar ook daarvoor is Hij aan het kruis gegaan. Dat geldt ook voor al onze geloofsafval. Wij lijden met Hem. Tegelijk hebben we dan ook hoop, want Hij is de Opgestane.'

Veranderziekte

'Om maar iets te doen voeren we allerlei vernieuwingen in...', signaleert Dekker in het vorige stukje Persrevue als symptoom van het in feite niet genoeg peilen van en lijden onder het verwoestende secularisatieproces dat bezig is. In feite hoor je dezelfde klacht terug in onderstaande column van ds. J. Belder die op 8 december 2016 verscheen in het *Reformatorisch Dagblad*, onder de titel: 'Het zit in de lucht; ik bedoel de veranderziekte, ook in de kerk'.

Het zit in de lucht en het grijpt als een agressief virus om zich heen. Ik bedoel: de veranderziekte. Alles moet anders. Niet na rijp beraad en de zaak grondig van alle kanten te hebben bekeken. Dus ook niet omdat vaststaat dat veranderen ook verbeteren inhoudt. Veranderen is een doel in zichzelf geworden. Of het nu de zorg betreft, de Belastingdienst, het pensioenstelsel, de politie, onderwijs of de manier waarop arbeid wordt georganiseerd. Het moet allemaal anders. Punt uit.

Het virus giert ook door de kerken. Hele verbanden lijken op drift te zijn geraakt, losgeslagen van hun ankers. Alles moet anders. Liturgische playboys grijpen hun kansen. Er moet korter worden gepreekt en sneller worden gezongen. Inhoudelijk

schuift er ook van alles. Eigentijdse liedjes winnen het in populariteit van het oude beproefde kerklied. En terwijl de avondmaalstafels volstromen, lopen de avondkerken leeg. Een vrijgemaakte predikant erkende in deze krant niet zwaar te tillen aan de tweede dienst. Wie na een woelig buurtfeest op zaterdag de andere ochtend verstek laat gaan, kan rekenen op dominees begrip (Belder doelt op een interview met dr. Jos Douma in het RD van 24 nov. 2016, PLS). Op de laatstgehouden synode van de christelijk-gereformeerden werd ruimte gevraagd voor dans en drama in de eredienst. Na de opmars van de beamer wordt dit het volgende hoofdstuk. Uit een ander reformatorisch verband werd aangedrongen op meer ruimte voor

trouwen na echtscheiding. Daarmee zouden we terugkeren naar de praktijk van Reformatie en Nadere Reformatie. Een jonge promovenda pleitte in deze krant voor vervanging van het woordje 'zendingsveld'. Het begrip is niet meer van deze tijd. De Rooms-Katholieke Kerk kwam met een aangepaste versie van het Onze Vader. De Protestantse Kerk besloot – in navolging van de remonstranten – nadrukkelijker naar buiten te treden, zonder God ook maar aan iemand op te dringen. Het Humanistisch Verbond had het kunnen bedenken. Wie het Evangelie aanvaardbaar maakt voor de moderne mens houdt een lege huls over.

En dan zijn er ook nog de reactionairen, die wars van iedere vernieuwing het

bevrijdende woord gevangenzetten in taal en vormen die nauwelijks meer begrepen worden. Als ook dat geen dui-velscirkel is.

Zijn we niet stilletjes bezig veilige zones te scheppen waar we de scherpe punt van het Geesteszwaard vooral kunnen ontlopen? De vluchtweg dus. Soms vraag ik me zelfs af of de Geest niet bezig is

Zich terug te trekken uit ons kerkelijke leven. In dat geval is het ook geen wonder dat we het spoor bijster zijn. En dan redden we het niet met aantrekkelijke samenkomsten of door alles bij het oude te laten. Welk oude eigenlijk...?

Voltooid leven?

In 2017 zal de discussie in alle hevigheid vervolgd worden rond het zogenaamd vrijwillige levenseinde dat mogelijk zou moeten worden gemaakt voor wie van mening zijn dat hun leven voltooid is. Voor het decembernummer van *De Nieuwe Koers* interviewde Jasper van de Bovenkamp de schrijfster Vonne van der Meer. Haar laatste roman *Winter in Gloster Huis* wil de lezer tot kritisch nadenken brengen over het gemak waarmee steeds meer over het voltooid zijn van het leven gesproken wordt en ook over welke risico's dat meebrengt. Titel van het interview: 'Waarom leeft u nog?' Ze vertelt over haar boek, waarin onder andere het moment beschreven wordt dat een bejaarde vrouw de dodelijke cocktail drinkt en zich dan realiseert dat ze dit niet wil.

Genoeg en sterf!

Het idee voor het boek ontstond toen ze naar de voorstelling King Lear keek van William Shakespeare, vertelt de schrijfster in een kamer van uitgeverij Atlas-Contact, waar haar boek verscheen. De levensmoede Gloster wil van een klif springen, maar zoon Edgar laat dat niet gebeuren. Hij geeft Gloster het gevoel dat hij een ongelofelijke val maakt, terwijl die in werkelijkheid alleen maar voorover valt. In de waan dat de goden hem hebben gered, krabbelt Gloster overeind en verzucht: 'Voortaan zal ik alle ellende verdragen tot zij zelf uitroept: "Genoeg! Genoeg en sterf!"' Afgrond en vangnet komen in Van der Meers novelle terug in de vorm van het Vaarwelhotel, waar mensen met een doodswens in alle rust kunnen sterven, en een soort escapehotel, Gloster

Huis, waar spijtoptanten in een kleine gemeenschap de mogelijkheid krijgen alsnog verder te leven.

Het verhaal speelt zich af in het jaar 2024. Hebt u zich bij de recent opge-laaide discussie over voltooid leven niet achter het oor gekrabbd? Nederland lijkt nu al helemaal klaar voor het Vaarwelhotel.

'Zeker niet. Als minister Schippers vandaag begint een wet te ontwerpen, duurt het nog jaren voordat-ie erdoor is. Bovendien gaat het er natuurlijk niet om precies op het jaar af goed te gokken. De clou is dat in dit tijdsgewricht mensen niet alleen openstaan voor een voltooid leven-wet, maar ook in staat zijn om zo'n sterfhotel te bouwen.'

Bent u niet bang geweest anderen op slechte ideeën te brengen?

'Sterker nog, er bestaat al een vergelijkbaar hotel in Zwitserland. Met een geldige euthanasieverklaring kun je daar uit het leven stappen.'

Neerbuigend

Hoewel Van der Meer zich heel goed kan voorstellen dat rouw en depressies mensen naar het ravijn drijven, begrijpt ze niet hoe het kan dat de samenleving twintigers en veertigers en zelfs zestigers eindeloos stimuleert het gevecht met een crisis aan te gaan terwijl bejaarden alle begrip van de wereld wacht als ze er de brui aan willen geven. 'Ik vind dat bijna neerbuigend. Alsof er niks meer van ouderen te verwachten is. Ik geloof dat je tot op heel hoge leeftijd in staat bent te veranderen. De veerkracht van mensen is veel groter dan we denken.'

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris W. Hindriks
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulck
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Ds. S.M. Alserda
Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Dr. P. Boonstra
Ds. C. van Dijk
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Emmen
J.H. Bollemaat, Dalfsen
A.C. Breen, Dunsborough, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Zwijndrecht
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Drs. B.P. Hagens, Soest
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Dr. W.F. Wisselink, Almelo
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken is ook op Daisy-cd en Webbox verkrijgbaar. Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:
www.woordenwereld.nl

2. schriftelijk:

Woord en Wereldabonneeservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn, woordenwereld@spabonneeservice.nl of naderbekeken@spabonneeservice.nl

3. telefonisch:

0172 - 47 60 85.

Beëindiging abonnement:

Via www.woordenwereld.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op
www.woordenwereld.nl/klantenservice

Kijk voor **meer informatie** en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	€ 36,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 71,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,50
Nader Bekeken PDF	€ 21,50
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 31,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 41,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 38,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,95

Bankrekeningnummer: NL 75 INGB 0007 2255 58
Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

Kennelijk wordt het niet meer de moeite waard gevonden zich voor de heel ouden in te zetten. Er is geen familie meer, het lichaam is op, de geest moe. Het is dan zo voorstelbaar dat iemand niet meer wil. Laat zo iemand gaan. Toch? 'Ik heb in mijn boek niet voor niets een huis ontworpen. Zolang mensen interesse hebben in anderen, zolang er belangstelling is en warmte, ervaren mensen zin. Onze regering heeft ervoor gezorgd dat ouderen zo lang mogelijk alleen thuis wonen. Ik geloof dat het een slechte zaak is. Meer dan eens heb ik oude mensen na een ongelukje ineens zien opleven in een revalidatietehuis. Even een krantje delen, samen koffie drinken, een gesprek aanknopen. Het zijn misschien geen heel diepe contacten en ze kunnen de overleden echtgenoot ook niet vervangen, en toch zijn ze heel belangrijk gebleken.' De inkt van haar manuscript is amper droog, of Van der Meer krijgt een brief uit Antwerpen. Iemand schrijft dat Gloster Huis in zijn stad allang bestaat. Op uitnodiging gaat de auteur er kijken. Ze treft een kleinschalige woongroep met vijftien kamers, een gemeenschappelijke keuken en huiskamer in het hart van Antwerpen. Jongeren doen er hun maatschappelijke stage, vluchtelingen krijgen er van ouderen taalles. Het hele huis draait op twee betaalde krachten, de directeur en de verpleegkundige, en verder op dertig vrijwilligers. 'Er zaten daar mensen, vertelde de directeur me, die het werkelijk niet meer zagen zitten maar na verloop van tijd weer opbloeden door de contacten. En zeg nu zelf: het is toch veel leuker om met z'n vijftien te eten dan alleen?'

Paria's

In haar roman beschrijft Van der Meer hoe de maatschappelijke evolutie van het voltooid leven-debat op een gegeven ogenblik doorslaat. Mensen die ervoor kiezen na hun tachtigste door te leven, mogen nooit meer klagen, noteert ze.

'Niet over kwalen, niet over eenzaamheid, of armoede. Paria's worden het, de mensen die, terwijl ze aan alle voorwaarden voldoen, niet dood willen voor het hun tijd is.'

Ligt dat sentiment al op de bodem van de discussie zoals die vandaag wordt gevoerd?

'Zover is het gelukkig nog niet. Wel denk ik dat zodra die laatstewilpil er is ouderen in een verrekt moeilijke positie zullen komen. Want nee, ze hoeven niet door. Wat zitten ze nou te zeuren? Wat me werkelijk zorgen baart: hoe moet de bejaarde die slecht woont of niet voldoende zorg krijgt z'n recht opeisen als de nooduitgang naar de dood wagenwijd openstaat? De opa's en oma's die rouwen om een gestorven kind of om de snelle achteruitgang van hun gezondheid:

ze zullen hun wens om er nog even te mogen blijven, moeten verdedigen.'

Nog een klein stukje verderop uit het interview:

Steeds meer ouderen geven aan dat hun rol is uitgespeeld. Ze hebben geen functie meer, geen waarde, voelen zich vanbinnen dood.

'Het leven heeft altijd waarde, ook als je zwaar gehandicapt of dementerend bent. Ik sprak eens met een rabbijn over deze thematiek. Hij vertelde me dat je niet kunt spreken over een waardig of een onwaardig leven. Je spreekt over het leven. Punt. Het leven heeft intrinsiek waarde.'

Ook voor mensen die in hun fauteuil wachten op het moment dat de generaties in aronskelken veranderen?

'Ouderen hebben op zoveel andere dan economische manieren waarde voor de samenleving. Als mensen die geduldig naar je luisteren, als mensen met een hele berg levenservaring. Ze proberen je niet als vader of moeder bij te sturen, maar zijn vaak vooral belangstellend aanwezig. Ze zijn de constante in je familie, de personen die jouw ouders al zo lang kennen.'

Wat heeft ertoe geleid dat onze samenleving de afgelopen halve eeuw zo anders is gaan denken over leven en dood?

'Het idee van de maakbaarheid van het leven. Je kunt ervoor kiezen geen kinderen te hebben. Je kunt je vruchtbaarheid stimuleren. Je kunt kiezen voor de dood, lang voordat hij zich zelf aandient. We nemen het heft graag in eigen hand. Mensen zijn het onvoorspelbare, het toeval, steeds enger gaan vinden.'

Hoe autonoom nemen mensen het besluit om dood te willen?

'Op dit vlak wil ik niet te optimistisch zijn. Hoeveel echtparen hebben geen hekel aan elkaar. Hoeveel mannen en vrouwen hebben geen zin om voor hun demente partner te zorgen. En dan die kinderen, die het financieel moeilijk hebben en wel een erfenisje kunnen gebruiken. Natuúrlijk voelt de oudere hierdoor druk. Van hoeveel grote beslissingen in je leven moet je achteraf bekennen dat ze wel degelijk zijn beïnvloed door mensen om je heen?'

In het slot van het interview spreekt Vonne van der Meer de hoop uit dat er nog een kentering in de maatschappelijke discussie over voltooid leven zal komen. Dat is inderdaad vurig te hopen en te bidden.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken

www.woordenwereld.nl